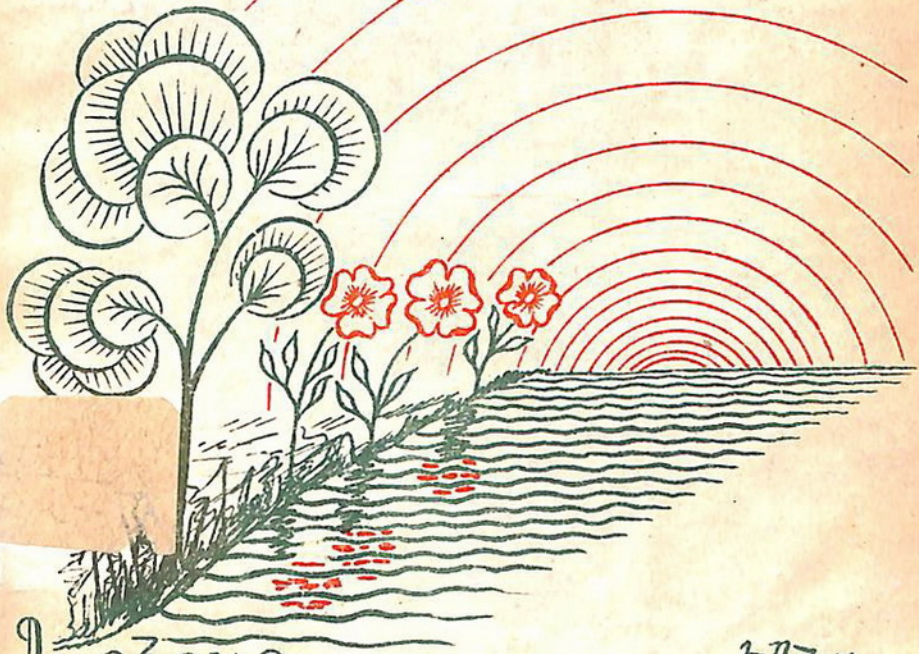

վեսրտ

ՊԱՅԾԱՆՈՒՄԸՅՈՒՆ

ԴԵՏՅՐԱՏ

Է. Պատկեր
36

B

ans. 183 26/10/49

891.99

27970.

У-47

Улімыћ

Прыдварны: (Заванда):

1н.504

5/5

12/1

356

891.99

4-47

Վ Ե Ս Պ Ե Ր

ՄՏՈՒԳՎԱՄ Է 1961 թ.

Պ Ա Յ Ծ Ա Ռ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

(Զ Ս Փ Ա Ծ Ո)

~~2057~~

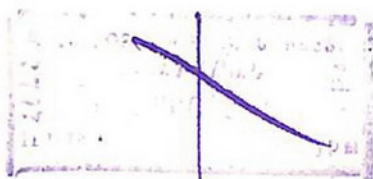
2057

27570

A 6111

Պատ. խմբ. Ս ի բ ա ս
Տեխ. խմբ. Տ. Խ ա չ վ ա ն Բ յ ա Է.

2671

Պետերբուրգի տպարան

Գլխավոր 258,

Պատ. 1034,

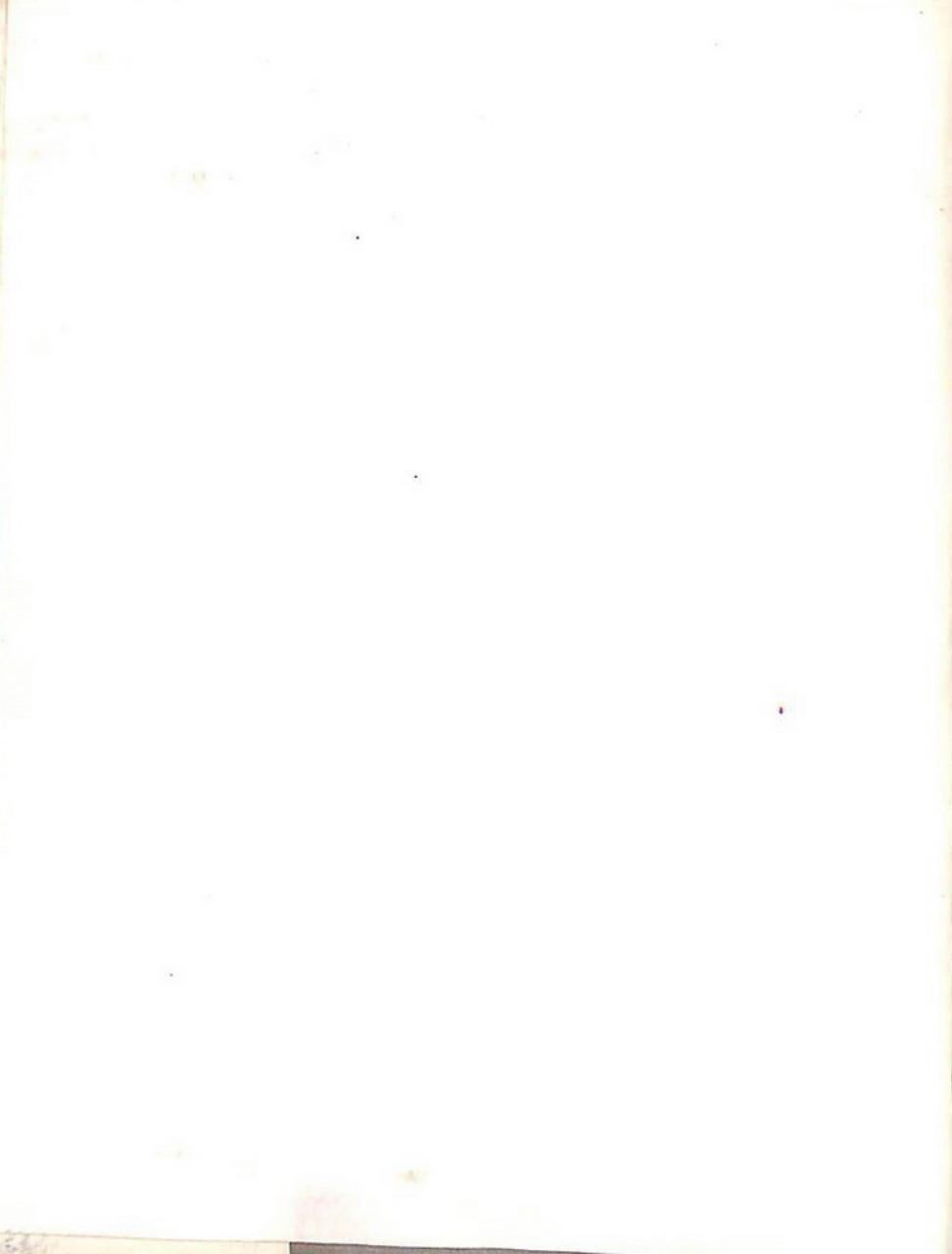
Հրատ. 3435,

Տիրամ 300

Շ Ե Մ Ի Ն

Մի ներհուն տղա լծափն ե նստել
Յեզ նկարում ե կարտով մեկին—
Մոխիրից հանող նորոգ մի Յերկիր:—
Մի ներհուն տղա լծափն ե նստել..
Լճակից լուսեղ ու սլաճառատես
Աշխարհն ե դիտում մեր հրածաղիկ.
Մի ներհուն տղա լծափն ե նստել—
Տեսիլովն արբած, խոր ու յերջանի՛կ..

Յ Ե Ր Գ Ե Ր —

Ա Ր Ե Վ Ո Վ Ո Ծ Ո Ի Ն

Շ Ի Ր Ա Կ Ի Դ Ա Շ Տ Ե Ր Ո Վ

Գնո՛ւմ ենք, ուրա՛խ ենք ու ցնծո՛ւմ,
Գնում ենք դաշտերով շիրակ.
Ծիո՛ւմ է ծով-կանաչը ցնծուն
Ու խայտում արտերի հողը տաք —
Սրտի պես խիող ու կրակ:—

Գարո՛ւն է դունաղեղ, հաղոր՛նաղ,
Կախվել են շողերը պսակ,
Ալադյազը ժպի՛տ է յերազ,
Ալադյազը ձյունալույս պսակ —
Շողերով դիտակ առ դիտակ:—

Իսկ Մասիս՝ մի տեսիլ ադամանդ —
Յոլո՛ւմ է լուրթ կապույտում,
Ցոլում է ինչպես ցուրտ ադամանդ
Յեվ վառվո՛ւմ մենալոբ կապույտում,
Ամպերով նրբին — պսակո՛ւն:—

Բայց անդու՛թ հին հուշերն են դարթնում,
Ինչպես ոճ թունազեղ ու սև,—
Մտախո՛ւղն է իջնում անհատնում.
Մտախոուղն — մութ զիշեր սևասև՝
Չածկում խնդացող Արև՛... .

Պատմում են սոսկումներ խեղադար,
Նիշում աղետի վայրը խի.
Նկարում խոլական այն պայքարն...
Յե՛վ արյուն, ե՛ ավեր խեղադար,
Վար սպրեց անմեղ ծծկե՛րն խի...

Պատմում են, նիշում են՝ լճակում...
Լսում ենք ահով դեռ մեկին:
— «Բայց արդեն հերի՛ք և... անհասնում...»
Կարծես վտարը հողվոց լճակումն
Արյունի — մանկան վողրադի՛ն...
. . . . .

Գնում ենք, ավստ՛ւր ենք, անըն՛ուն,
Բայց թեթև թեւերով թռչո՛ւմ.
Ձարաղե՛մն... և լ չկա՛. մե՛ք ինդուն
Ու կանաչ դաշտերով ենք թռչում,—
Հեքիաթի բոցեղ թռչուն:

Գնում ենք դաշտերով դալարուն,
Վաղջունում Ձարթո՛նքը դվարթ.
Ապրում և մեր Յերկիրն արևուն
Իր կյանքի նոր դարունը անպարա —
Իբրը պերճ, չքնաղ դավնեկա՛րդ:

Հնճում են հողվորներն և լ անդին,
Փարվում հասկերին հրավառ.
Ձրնդո՛ւմ և կարուն դերանդին
Հաղթե՛րդի պես կտրիճ անցորդի...
— Ինչ զեղո՛ւն և ամառը:

Զեղուն են մեր սրտերն եւ, ամա՛ռ,
Գնում ենք դաշտերով շիրակի.
Գնում ե մեր Յերկիրն եւ չամառ,—
Ամեն ժամ մի նոր քար, մի պայքար...
Յեղ կերտում Աղաղան շառա՛կ:—

Քչում են սայլակներն յերդեցիկ —
Բանվորներն խրատօր, բրնձի,
Շինում են կայարանն ելեկտրիկ,—
Վասման են ճակատները բրնձի,
Իսկ աչքերը իրենց՝ հրձիգ:—

Կերտում են կայարանն ելեկտրիկ,
Վոր լույս տան հողվորին մթին,
Վոր կամքով և ուժով դինամիկ
Գև թաղուն մեր ուժերը պայթին,
Սեր հողերը բերրի-հորդե՛ն...

—

Գնում ենք, ուրա՛խ ենք ու ցնճո՛ւմ.
Գնում ենք դաշտերով շիրակի.
Մեր առջև — իրիկունն և ցնճուն,
Մեր հողում—հրազեղ մի լուսայգ
Բացվում և ու վառվում արա՛ղ...

Գնում ենք, ուրա՛խ ենք ու ցնճո՛ւմ,
Գնում ենք դաշտերով շիրակի.
Ո՛ր, ա՛հա Ախուրյանն եւ ցնճուն,
Մանուշակ ստվերում մի տնակ —
Հսկիչի ժպիտը շողա՛կ:—

— Թո՛յ, այնտեղ ամբարտա՛կն է արդեն,
Ջրամբարն ել լիք, լուսանի,
Կապտորակ իր աչքերն են արդեն,
Վոր կյանքեր են թո՛լում — հրալի
Աչքի պես, սրբո՛ին — Լենինի՛... :

Շափում է ու զնում թունելով —
Ծծելու ծարավը մրկուն
Հողերին՝ խարխլած դարերով,
Ինչպես բիլ կապտերակ մշտաթթուն,
Ինչպես լույս — վարար ու հորդո՛ւն... :

***

Դառնում ենք, հպա՛րտ ենք ու ցնձո՛ւմ.
Դառնում ենք դաշտերով շիրակ.
Գնում ե յերկրորդ հերթը ցնձուն...
Ու խայտում Շիրակի սիրտը տաք —
Սրտի պես բարախ ու կրա՛կ... :

926, Հուլիս
(Լենինական)

Կ Ե Ն Ս Մ Ր Շ Ա Վ

Վառվում ե ղուրս մի արչալույս շառ ու շքեղ
 Յեվ հասում ե մի հոսանուտ հեղուկ հիմա.
 Լույսեր նիզակ — նիզակեցին մուխը անդունդ...
 Ու մշակի բուռնցքը դարկ,
 Ու հողվորի ուժն ապառաժ —
 Իջնում են շեշտ
 Դաշտի վրա...

Մի դալար ծով ու ցնծությո՛ւն ե ծալարվում,—
 Մերթ հորդանում, մերթ ել հոսում պատառ-պատառ,
 Մի խնկազար բո՛ւյր ե վառվում, հեշտարուր՛ւմ...
 Սնատն ու հող, հողն ու անտառ
 Գիրին են ընկել իրար ջերմին
 Յեվ հրաշուրթ
 Համբուրվում են...

Յեվ ճչո՛ւմ ե դնացքը ծանր ու շողարշավ,
 Ու պրկելով թևերը իր — արշավում ե.
 Լնչպես դադան՝ սրերի տակ սուր ու հատու՛,
 Թափահարում ուժերը իր...
 Բարձրանում ե բարձունքները,
 Բարձրանում ե
 Բակուրխնի՛ր...

Ջրերն արչամ, կառքերի սկս ջառատորոփ,
Վազում են վար արաղ-արաղ՝ ինչպես կրակի,
Գուցե զխտեն, վոր Չագեսի համար հիմա,
Չագեսների համար ուրիշ —
Ուժերն իրենց տանեն պիտի,
Վաղե՛ն պիտի,
Հասնե՛ն պիտի...

... Ծփան ջաղաք և զյուզերը լույսերի մեջ.
Թնդան անդուլ տրամվայներ, մեքենաներ,
Հոսի անվերջ մի խնդության բացեղ ալիք,
Հաղար հոսանք, հաղար անիվ
Վրենեն նոր չափ, ընկնեն արչամ—
Վաղվան համար
Կենսածարս՛վ...

925 (Ծագվերի)

Հ Ա Ղ Ք Ա Ն Ա Կ

Մերթ ցնցում,
Մերթ և՛լ սլանում
Գնացքը մեր
Սրբնթաց:—

Յեմին, Ծաղվերին մշուշ են կանաչ:
Բորժո՛մն և՛լ մնաց...
Հեռացել ենք շա՛տ,
Անցել կայարաննե՛ր:
Ե՛լ չե՛ն ծխում սոճիները բարկ,
Իսկ յեղենիները,
(Հարսներ ու հարի),
Տխրեցին,
Վարպես մշուշ ստեղծված...

Սուս —

Սրլանում են սարերը սուր,
Վարում են ճար ու ճաճբա:—
Կայարան չկա՛...

Սակայն ցնցումից հեղակարծ ընթափ՝
Դանդաղ և զնում գնացքը մեր,
Հե՛ռում և,
Գնչում՛...

— Հրե՛ն Զաղեսը,
Հրե՛ն...—
Ճշուժ հն ճամբարդները ճեպընթացի:
Վառվում են լուսները վառ,
Լուսները վողկույզ առ վողկույզ սակախ՝
Սահող ջրերի վրա՛...
Ու լուսների տակ,
Ու լուսներում հստակ —
Կա խոշոր խլրտո՛ւմ
Այստեղ:—
Ո՛ր, տո՛ն և հիժա
Ու հրահանդես,
Հեքիաթային զիշե՛ր զեղեցիկ...
Արթուն են բոլորը
Յեվ կանգնել կամքերով արու՝
Խլխու համար ուժերը Յերկրի:—

Հեռու յես...
Զես լուժ ձայները,
Վորտալ պայքարի,
Բայց... ըզդո՛ւմ ևս ու լսո՛ւմ...
Շարժվում են բազուկները պիրկ
Յեվ ձղվում մկաններն ուժգին:—
Դատնում են անդո՛ւլ...
Դատնում
Ու թվում
Մեղվային մեծ պարս ու պայծառութ՛յո՛ւն:

Յեվ զիշերումն այս՝ հրաշք ու հեքիաթ՝
Այնպես նմա՛ն են բոլորն իրարու...
Մի չափ,
Համաչափ
Մի թո՛վի և վարում աշխատանքն այստեղ:
Կարծես մի մորից մի զիշեր զարուն
Բյուր կորյուններ են ծնվել առնաղեղ

Յեւ ռւխտ են արեւ —
Կայան առ կայան կառուցանելու
Ելեկարողայա՛ն:—

— Կա՛ց, դնացք,
Կա՛ց...

Յես ուզում եմ յոյզով նորեն ու նորեն
Յեւ ջրերը պոռ,
Յեւ ամբարտակները,
Պատնեշները կուռ,
Յեւ ժայտերը փռ: ...
Ողում հոտոտել Աշխատանք-կույր
Վառողը կծու:
Վերջին կաթիլները խոնավ ջրախնդի՝
Բյուր կորյունների...

— Կա՛ց, դնացք,
Կա՛ց...

Ձի՛ լսում ափսոս...
Դոփում ե վոտները յերկաթ
Յեւ սլանո՛ւմ՝ սրընթաց
Գնացքը:—

Ձագե՛սն ել մնաց...

Մակայն իմ հոգու կտավի վրա,
Տեփլումն իմ տենդ —
Խըլբոտում են դեռ, շարժվո՛ւմ են նրանք,
Վորոնք մի դիշեր մի մորից ծնվեցին —
Կառուցանելու
Կայան առ կայան
Ելեկարողայա՛ն:—

Սեպտ. 25.
(Թեֆլիս)

2—Պայծառություն

Գ Ո Ւ Շ Ա Կ

(Ք ա լ լ ա դ ա)

Ա. ԻՐԵՆԻՆԵ

Սիրելի Լաքլօֆե-ի՜ք

Փ լ շ ու մ հ ն
հ ու հ ա ն գ չ ո՛ւ մ
Հ ր ա թ ա փ ս յ ու ն ն ր ն
Ի ր ի կ լ ա ն Ա ր և ի :—
Կ ա յ ծ կ լ ա ու մ հ ն մ ար մ ար հ ար ե մ ու մ
Ա չ ք ե ր ք ս ու ա ա կ —
Հ ա ն ր մ ի . . .
Հ ա շ ի շ ա վ թ ու ն ա վ ս ր
Մ ի դ ե ր վ ի շ և ն ն ջ ու մ
Հ ա զ ն ա մ ու հ ե ու ա ս ր ա տ ի ա ա կ . . .
Ի ն չ ա կ ա ի ն ք ք —
Ա ր և և լ ք ք ծ ու յ ու ծ ե ր՝
Մ ի դ ե ր վ ի շ և ն ն ջ ու մ
Մ ն ր ջ ու մ :—

Կ ա ն չ ու մ և մ յ ու ն ե զ ի ն ք —
Բ ա ր ծ ր ու զ ի լ .
Կ ա ն չ ու մ և ի ր ք ն ա մ Ա ս ու ր ծ ո՛ւ ն . . .
Հ ո վ ք —
Շ ե ր ու շ ա ր ր ա թ՝
Ա ն ց ն ու մ և և ն վ ո՛ւ մ մ ի ա լ ա ր .
Մ ի ն չ հ ե ու ն ,
Փ ու ր զ կ ր ի դ ա լ ա ր ի վ ր ա ն դ ե ո
Չ ր ն գ ու մ հ ն թ ու տ ի՛ ր ր . . .

Դոփո՛ւմ էն...
 Նրորվում
 Եւ հանո՛ւմ
 Ղողանջներն հետալար
 Իրանյան քարվանի·
 Խանձըված ու բրնձ մարդիկ
 Արեւից Իրանի —
 Գալիս էն ախպես ուշ...
 Գալիս են ախպես ուշ,
 Բայց բերքով բեռնավոր...
 Յեկ հետո հարվում էն մարմաշում մթնշաղ՝
 Սմեն խոսք ու խորհուրդ,
 Փխրաթերթ թաթիկներն հանրմի
 Յեկ իրերը պոպոզն...

Չ Իշե՛ր :

Փռւլած և կապույտը ծանրազին,
 Կապույտը խորանդունդ աչքերով
 Յեւ լանված դորդի պես աստղավառ :
 Իսկ վարդերը մխում են
 Ու չուրջը շշնջում մեղեդի...
 Սահայն դեռ հողնած ծերունին քարվանջի —
 Ծխում և դայլանը սերթ
 Կան-իջևանում :—
 Ծխում և և հիշում
 Անապատն ու Աշխարհը, վար անցալ,
 Հիշում և տարիներն ու ճամբան,
 Յեւ... նայում
 Վոտների խորտյաչ փոշուն :—
 Հիշում և իր որերը ջահել,
 Յե՛ւ սերեր, և՛ խոսքեր իմաստուն,
 Դրացի և ոտա՛ր բանակներ,
 Ահալոր Պատերազմն ու Առյուծը...
 Հիշում և
 Խայամին, Ֆիրդուսուն,
 Սաադու՛ն...
 Հիշում և...
 Ու ննջո՛ւմ
 Անբջում :—

Արշալույս:

Արեգակը հալած ու հոսո՛ւն և հիմա,

Արեգակը — հրուտ ծո՛ղ...

Արեգակը վառե՛լ և նորեն

Բիւլ-փայլուն քարերով մղկիթներն ու քաղաքը՝

Շառաբյուն դժերով:

Այսօր ևլ յերեկվա պես յեկել —

Լուսացե՛լ...

Շարժվում են դանդաղ ու թամբած եչերով,

Յեւ զնում կարավանն ուղտերի —

Շորո՛ր...

Յերդում և շատրվանը —

Նույն բակում անխռով:—

Բայց... զիշերն յերա՛յ և տեսել մի՛

Քարվանջի ծերունին.

Մի յերազ՝ անմուրտց ու դժնի,—

Մի ջահել ու ջիւլան տղա՛ յե տեսել նա

Թխաթերթ աչքերովն Իրանի,

Վոր փորում եր համբեր, անընդհատ

Հիմքը հին —

Պալատի շահընչահ...

Յեւ կարծես խլում և հիմա՛ յեւ —

Համաչափ, և՛ հաստատ, և՛ հատու —

Թխաթերթ աչքերովն այն ջահել...

. . . . .

Զարհուրով լսում են

Ու հիշում

Մի դերվիշ և հինա մորուքով

Քարվանջի ընկերներ... :—

920 Հուլիոս
(Թիֆլիս)

ԱՅՍ ԿԱԼՍՁ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ...

Արե՛՛վ կա վտակելույս այս կանաչ աշխարհում,
Յե՛՛վ անասն ստե՛՛խի — չազարնազ ու հոնուն,
Բարդիներ — կապույտին չափասար զրե՛՛թե,
Յե՛՛վ ջրեր հորդաւնս՝ այս կոմա՛՛չ աշխարհում...

Մանկան պես լուսեղևն և ժպտում արշալույս,
Միջրեն վարսուցեզ մի ազջի՛՛կ և կարծես...
Թափառում ես լեցուն խոհերով լիակույս,
Մինչև դա իրիկունն հարազատ մտիկան պես:

Դիչերենե՛՛ր կան անունն՝ այս կանաչ աշխարհում...
Դու ի՞նչ ես,—մի հյուսչե, մի յեղեզ անարի,
Յերբ զիչերն և յերպում, ծովի պես խորանում—
Դու յերկչում՝ փակում ես մի նյուզի կամ քարի՛...:

Ո՛ր, չութակ են արծաթ՝ նրբաթերթի թզթիներ-
Նրանց ատկ մենք հասած՝ շում ենք սարսուռի
Յերբզ միշտ սրբուն, մերթ յերա՛՛ղ անշատվեր...
Մենք հոգու ընկերներ, բարեկամ անտառի՛ւս

Ու թեև աշունն և ծողկում հորզ ու վարար,
Միբանին ու վտակին պենեյ են չորս-բուլար,
Թափվում են տերևներ... Լողն յերգո՛՛ւմ և խազազ
Հիտցումն-անրտկում գառնուկի պես մուլար,

Բայց նորեն արե՛՛վ կա այս կանաչ աշխարհում,
Քնտառումն անմտն, հազարնազ ու հոնուն,
Բարդիին—կապույտին չափասար զրե՛՛թե,
Յե՛՛վ ջրին հորդաւնս՝ այս կոմա՛՛չ աշխարհում...

217. Ալուն
(Արաթուման)

ՄԻ ՄԱՆԿԱՆ ՀԱՆԳԵՊ

Ա.

Այն ցաւուն տառապան Յերկիրն այս դու մտաք,
(Աչուն եք զոսկնվառ),
Ունի թողիք խորիւն պէս զ: պատյունը յթաք,
Մանուկ իմ դու պայծառ:

Ինչքան նա՛ք էյին, նա՛ւրբ զո թաթերն ու տաթիկ,
Քս աչքերը շողուն:
Ունի զորքան ցնծու՛մով համբուրեց թեզ տաթիկդ՝
Արցունքով զոզոզո՛ւն...

Կարծես թե ծափալվում եք հանկու՛ծ նոր դարս՛ւն
Վարդերով հրավառ,
Գարնան պէս խայտալենն՝ արյունն իբ զորարուն
Հասա՛ւմ եք սրափար:

Ու գտածում շորս-բուրն ամեն ինչ զարգալուստ,
Ամեն խորշ բուրավետ:
Եր կանգի իրիկուն... քայք արզն արշալուստ
Բազմո՛ւմ եք արփավետ:—

Դու ծաղկում ես արագ, թափանցում իմաստուն,
Արեւոյ դու ժպտում,
Մանուկ իմ թարմաշունչ, դու մի նոր լուսատու
Մեր կյանքի յերկնքում...

Դու նայում ես հիմա խորունկներն իմ սրտի
Աչքերով քո կապույտ,
Դու ջրե՛րն ես հուղում իմ հողու անդունդի
Հայացքով քո անփուլթ...

Մնվեցիր դու մի բոբր, բախտախոր աստղի տակ
Լենինյան մարտերի,
Դու հնի վախճանին՝ յերջանիկ դիւթաղ,
Դու ջինջ հոկտեմբերի՛կ:

Նիշված ե քո ճամբան, խի Գալիքը՝ պծե՛լ
Ղեկավարն հանճարեղ,
Բայց պայքա՛ր կա այնքան, կա կոթի՛վ, կան դորձե՛ր
Հոյակապ ու հրե:

Կը բռնես դու ուղին ե՛՛ կռիւ, ե՛՛ դործի,
Կընթանաս աննահանջ,
Այդ պայքարն անողոք՝ քո հողին կը թրծի,—
Կը դառնաս դու վահա՛ն...

Կդտոնաս դու վահան սրերի, նետի դեմ,
Փորձող մութ ուժերի,
Կր տեսնես բանակներ ե կամքեր յերկաթե,
Կերտումներ վիթխարի՛...

Ֆեկ ստա՛ր կը թվան պակաները թախծոտ,
Հուշգրի բեռը հին,
Վորպես հուշ, հիշատակ, վորպես լաթ արնածոր՝
Կընծայես դու հնի՛ն...

Ո՛ր, հաղի՛վ հուզվես դու, յերբ յերգերն այդ կարգաս,
Մանուկ իմ իմաստուն,
Ելը դանես դու նրանց — կապտալույս մի յերազ
Աչքերով քո ծպտուն,

Յերբ Յերկիրն այս դաննա դյուրթազե՛ղ ամելի,
(Մեր Յերկիբն հրածիր),
Լիությունն ամեն դի ծովի՛ պես ծավալի
Յեզ հոսի՛ կենսացիր...

927. Ամսո
(Արասթու՛մն)

ՄԱՂԻԿՆԵՐՆ ԱՍԻՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻԿԻՆ...

Յես թարմ վարդ եմ վառ-կարմիր,
Լսե՛կ յես՝ մեխակ քաղցրարույր,
Յես ել շուշան՝ եմ, նայիր,
Պատրաստ տալու քեզ համբույր:

Մեզ իր դույները տվեց
Ծաղոզ Արևը բարի,
Մայրիկ— անձրևն ել ջրեց,
Վոչ մեր սրտիկը շայրի՛...

Բենք խաղս՛ում ենք շարունակ
Թիթեաների հետ սիրուն,
Մանուս՝ նրանց թևի տակ,
Նրանց ըզզս՛ւյշ համբուրում:

Իսկ զիշերը՝ մուշ-անուշ
Սենք ննջում ենք քեզ նման,
Հովը ձայնովն իր քնքուշ՝
Յերբդ ե տեսմ մեզ համար:

Նման շե՛նք մենք քո դալար
Թոթիկներին ծափ տվող,
Սիլիկներիդ հուսալար,
Ժողիաներին քո ղերոզ...՝

Սենք սիրում ենք քեզ՝ ինչպես
Քաբակ շիթերն անձրևի,
Քո ժպիտները պես-պես —
Ցողված շողովն Արևի...

Ձե՛զ վոր դու յիւ մեզ նման
Վառ ծաղիկ ևս չաղաթաց,
Խորհրդային, աննման
Քեր Արևի տա՛կ ծաղկած... :

935 (Յերևան)

Մ Ի Տ Ր Ի Ո Ւ Ե Տ

Մայրիկիս հիշատակիս

Գիշերն ամբողջ քեզ փնտուեցի զուր ու զո՛ւր
կայտանկար ճամբաներով թափառուն.
Հյուզս մնաց անտեր ու լուս ու հեռո՛ւն...
Գիշերն ամբողջ քեզ փնտուեցի զուր ու զո՛ւր
կապույտներում աստղանկար ու լազուր.
Յեզ ջրերի կիսաթափանց սփերում —
Գիշերն ամբողջ քեզ փնտուեցի զուր ու զո՛ւր...
— Մա՛յր իմ, կարած այս աշխարհի գիշերում:

927 (Ի Գ Ի Կ)

Հ Ո Վ Վ Ե Ր Գ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

ս.

Լեռան և դաշտերի փոքրիկ բարեկամիւ.—
Հոտող վաղիկին:

Դարձյալ դաշտե՛րն են կանաչալույս
Յե՛վ դարձյալ տնակն իմ համեստ.
Ու խնդազին Արե՛լ՝ հողուս
Դանակից նե՛րս սահեց ցնձուն:—

Դարձյալ հովի՛տն և արչալույսո՛վ
Յե՛վ ջրերով լուսակարկաչ...
—Ո, վողջո՛ւյն քեզ, սի՛րտ իմ հրաչ՛ի,
Յե՛վ քե՛զ, կովի՛ հուժկու բտա՛ջ:—

Ն րբուր զնում և կածան,
 թեքվում հանկարծ, դառնում նորեն,
 Արեալառ մարդի՛կ անցան
 Հողի բույրովն հարբած նորեն:—

Յև նայում եմ կարտառվ մեծ
 Նրանց Յերթին արեգնակամ,
 Յե՛վ ծաղկում և հողիս իբ մեջ
 Ն,ունուֆարի նման լիսրթամ՛մ...

Փայլալույս է հոյն այս տաալոսյան
 Արաբի վարսերը քնքուշ-քնքուշ,
 Արաբումն ինչքա՛ն ծաղիկներ բուրջան,
 Ինչքան հարսնուկներ սրբուն ու շատ :

Իսկ թերթերը թույլ մասրենուն մանուկ —
 Խլո՛ւմ է հոյիկն այս տաալոսյան,
 Հոյի սկս վաղում մի հոտաղ մանուկ —
 Արաբոյը ծով ու ծաղկարար լա՛ն...

Արդեն հասե՛լ են արտերը, աե՛ս,
 Արդեն հասկերը հրադե՛ս,
 Հանդարտ յերգում են հովերը հեզ —
 Արտերի յերգը արեկեզ.—

— Աչուն եր վարար, յերբ ցանեցէք մեզ,
 Իսկ արշալուսը՝ մերկ ու սարսուռն.
 Ո՛ւշ եր, իրիկուն, յերբ թողեցիր մեզ.
 Աղամանդ ձայնով յերգում եր ստուն:

Զլունացեղ ձմրան ննջում էյինք մենք
 Սիրաջեր գիրիլը — հողը-մայրիկի.
 Ծրում էյինք նոր, մանուկ էյինք մենք
 Ծիւթ-թաթիկները պարզամ ինդագին...

Կարկաշուն զարնան կանաչ էյինք մենք,
 Մայրդ դամուռիկ նման մաս-մատաղ,
 Խմեցինք վարար անձրիները մենք,
 Արինդով սարսուռ՝ յերգե՛ց մեզ հոտաղ:

Արդեն ամա՛ռ է, Արեն հրավա՛ռ,
 Հիմա կանդնել ենք հասկերով հասուն.
 Արդեն արե՛վ է, ամա՛ռ հրավառ.
 Ընդասում ենք ձե՛զ, կարիճներ թոսո՛ւնք

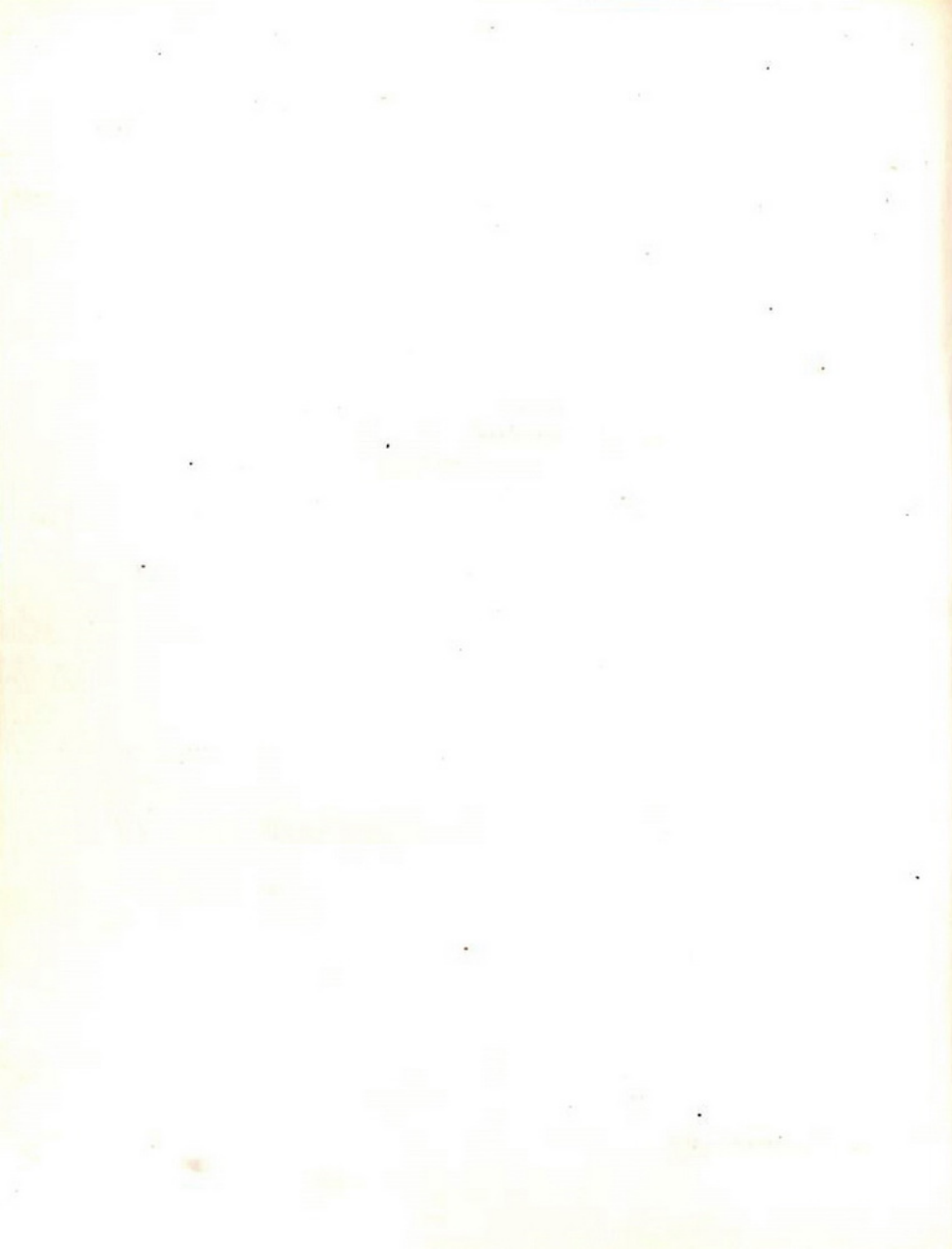
Յե՛րդ իմ, սե՛րտ իմ,
 Դու սրե՛նդ էս հիմա,
 Դու յերդում էս խորունկ ու սլայծառ:
 Մարսուռով քեզ լսո՛ւմ եմ ահա...
 Մարսուռով յես սուղվում եմ՝ մթա:
 Անհուններն իմ հողու հեռակա՛...:

— Սե՛րտ իմ, յե՛րդ իմ,
 Դու սրե՛նդ էս անմահ,
 Դու այրում էս արյունն իմ բոսոր,
 Ձնդալով լցնում էս ասպառա
 Վոսկեղարն իմ Յերկրի դու այսոր —
 Յե՛վ որերն յերկունքով արեկա՛...:

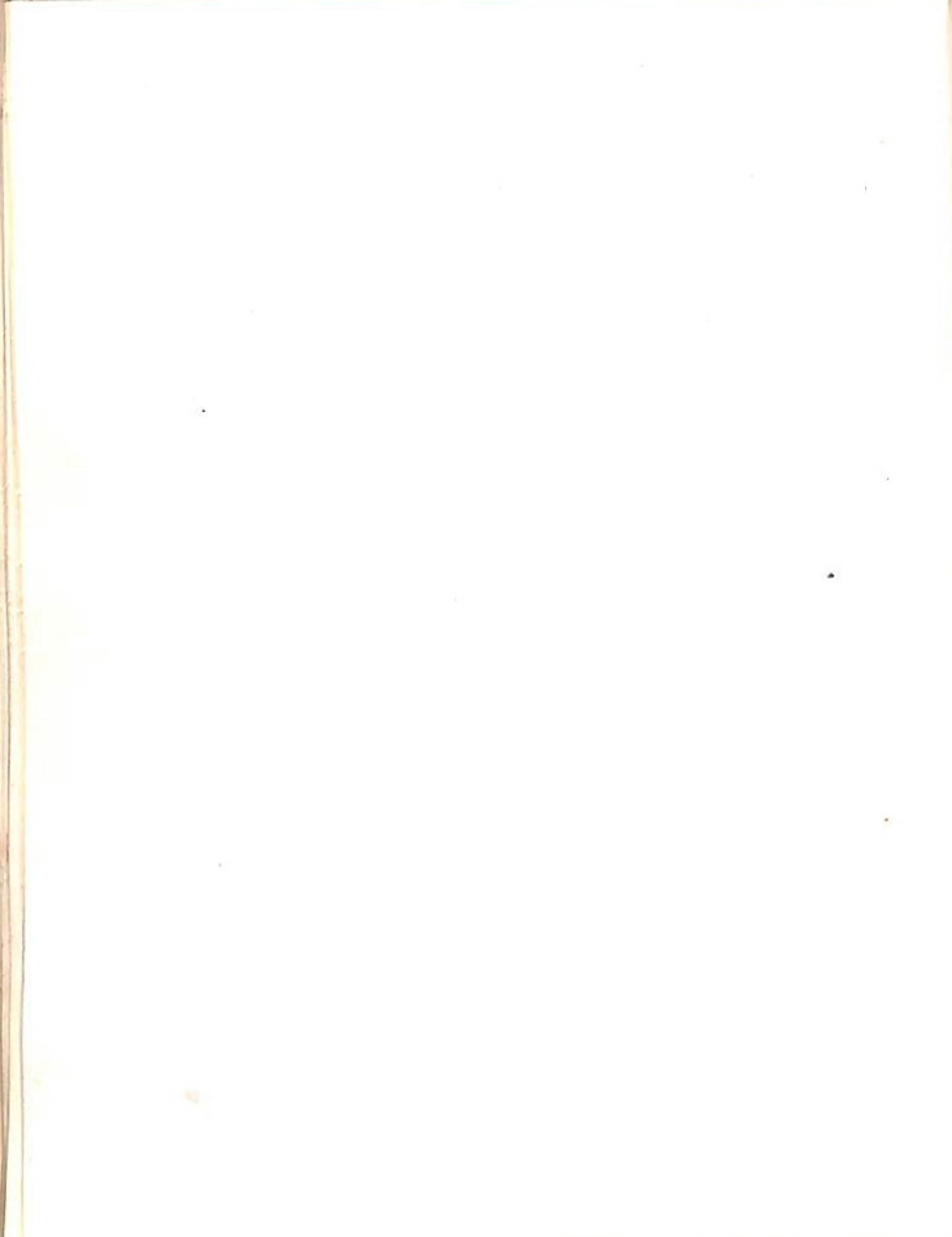
— Յե՛րդ իմ, սե՛րտ իմ,
 Դու սրե՛նդ էս հիմա:—

928, Հուլիս

(Մաղվերի)

ՅԵՐԵԲ ՎԱՐՊԵՏ

ՎՈՂՋՈՒՅՆԻ ԳԱԶԵԼ

Այ. Շիրվանգադեյի գրական վաստակի
50-ամյակի առթիվ:

Վարձես կբաժ ծանրության տակ ջո դանձերի —
Որորվում ես իմաստությամբ, — Մե՛ծ Մերունի:

Կամ թվում ե, բերքով զեղուն աշնավերջի
Բարունակն ես վաղկույններով, — Մե՛ծ Մերունի:

Փոքր եյի դեռ, յերբ ավին ինձ ջո դանձերից,
Յերբ աճում եր մտքիս հուրը, — Մե՛ծ Մերունի:

Հետո տրտում հուշի նման, բայց լուսանի
Մի յերգի յեմ յես ունկընդրել, — Մե՛ծ Մերունի:

Այն «Արտիստին» տաղանդաշատ, վորպես վանի
Փխրուն այնքանն ե սիրավառ, — Մե՛ծ Մերունի:

Նվազում եր նրանց համար, վոր հատակումն
Եյին կյանքի ե պայքարի, — Մե՛ծ Մերունի:

... Դու արյունո՞վ ես գրել միշտ ե բոցեղե՞ն,
Բոցով լեցո՞ւն, — բոցագլխա՞կ դու Մերունի:

Հիմա բեռնե՞ր ունես ուսած ճոխ գանձերի, —
Մտքիդ վոսկին, — վաստակավո՞ր դու Մերունի:

Դբա համար՝ բերքով զեղուն աշնավերջի
Մտոի նման իմաստունն ես, — Մե՛ծ Մերունի:

Ե ֆեարվարի 930
(Իֆրիս)

Հ Ա Ր Կ

Գրված՝ Բանկագին Նար-Դոսի:
45_ամյա հորեկյանի առթիվ:

1

ՈՒՐԱԿ ԼՈՒՐԸ ԱՌՆԵՆԻՍ

Գ իշերով, ուշ պահին, յերբ դառնում եմ տուն՝
ձամբխ՝ արծաթ ձայնով սուլում ե քամին
Յեվ խորունկ իմ հողին դարձյալ խլրտում,
Լուսնեղջյուրն էլ—հասնում ե պատշգամխ...
Յես ըզզում եմ, ըզզում, վոր վստման մայխան
Յեկե՛լ ե:—Նշենին ծաղկե՛լ ե արդեն:—
Ո՛ր, վազը, վազը վարդերը պարտեղիս
Իմ ունդերը սիրով պիտի հոտսեն,
Վոր ըզզան բույրեր բարկ՝ հողից լիտատ,
Յեվ այս նոր սերնդի Պայքարը համառ,
Յեվ Նվաճումները նրա անընդհատ —
Արևի ներքո ջիշտ, արևի պես վա՛ռ...
Յեվ սիրաբա ավելի՛, ավելի՛ լեցվում —
Դառնում ե փրփրանույշ, վոսկեթաս դինի-
Ու կրկին բերկրանջով ու խինդով լեցուն՝
Յեշում ե ափերից, ուզում ե հոսի՛...

Զ Ե Ր Թ Ա Ղ Ը

Տխո՛ւր, ախո՛ւր ե յեղևի թաղը ձեր,
Արհալիրքներով և ցալերով լի,
Ո՛ր, մարդը այնտեղ, նար-Դոս սիրելի,
Տառասպել ե միշտ ու մեռել անտեր:—

Ել ո՞ւր մնաց թե հողու հոխ դանձեր
Հալաքել ուղեր, ապա ուռճանար,
Գարուններ տեսներ ու ծաղկեր զվարթ,
Իր մտքի ցանած ձույլ վոսկին հնձեր:—

Շքջում եմ ահա սարսափով լի յես
Մռայլ եջերը քո այն «Մեր քաղի»,
Յե՛վ ըզզում պահ մի անցյալը լեղի,—
Իսկ Մարթան՝ սուես նայո՛ւմ ե դեռ քեզ...

Յե՛վ ցուրտ, ե՛ր քամի, ե՛ր հին ցնցոտի,
«Աղամամութի» և քաղցի դիշեր,
Ուր ինդհերը միշտ կյանքե՛ր են մաչել...
Ո՛ւմ սիրտը արդյոք պիտի կարտի

Անդաբձ որերին ձեր այն հին թաղի,
Արհալիրքներով ու քաջքերով լի,
— Մեծանո՛ւն ընկեր, նար-Դոս սիրելի:—

Դու յեկեկ ճամբա — անցե՛լ ևս թափով
 Չեր թաղից անդին ու դիմեկ հեռուն,
 Յեվ տեսել նրանց, վորոնք անվրդով,
 Կամ ուղեկորույս՝ ընկեկ են յեռուն
 Հին քաղաքների ծովերը անձիր
 Յեվ ծոռացել են ուղին պայքարի,
 Գալիքը՝ զծված ուղիով կարմիր...
 Նրանցից վոմանք վորոնեկ են միշտ
 «Փրկության ուղի»... քրքրել իրենց
 Անհանդիստ հողին, սիրտը բազմավիշտ,
 Բայց մնացել են խարխափուն նորեն.
 Թաթախել նույնիսկ ձեռները իրենց —
 Իրենց իսկ արյան ճապաղիքի մեջ...
 . . . . .
 Տվեկ ևս, վարպետ, հինը նկարեն,
 Տվեկ արյունով, շունչով եջ առ եջ:—
 Բեղո՛ւն և անշուշտ աշունըդ հիմա
 Յեվ բուրումնավետ պարտեղըդ բերքի,
 Վոսկուն պսակ կա սրերիդ վրա,
 Դեմըդ՝ յերկաթով բարձրացող Յերկի՛ր:—

ՎԵՐՋԱՅՆԵՆՈՒՅ ԱՌԱՋ

Վերջացրե՞մ յես քո մասին,
 Քանկադին մարդ ու զբշակից.
 Յես մտորուն ու մեկուսի՝
 Մտածում եմ կրկին, կրկին,

Թե դրեցի՞ արժանի յերդ,
 Մի քանի տող բանի նման,
 Յերդեցի՞ յես պայծառ մարդու
 Համեստությունը անսահման...

Կարծում եմ — չէ՛: — Ինքըս լինձնից
 Դժգո՛հ եմ շատ, դանդաղալոր,
 Վորպես հողու անկատար լողձ —
 Կարծես սո՛ յել մնաց ախոր...

Մնաց դժգույն քո մեծության,
 Վարպետության, ուժի հանդեսը,
 Բայց... Ընդունիր՝ ուրախությամբ
 Արձակած ճիչըս լուսաթե՛վ...

13 Մայիսի, 1932
 (Թիֆլիս)

ՅԵՐԳ ՆԻՇԱՏԱԿԻ

«Գնու՛մ եմ յես մի մուք աշխարհ,
Նեռու յերկնք, եւ չեմ դառնաս»
Վ. Տերյան:

3.

Յես քեզ հիշո՛ւմ եմ, պոեւ,
(Հի՛ն ոք երբ, հի՛ն Յերեան),
Շրջու՛մ եյինք իրար հետ
Մայթի վրա Աստաֆյան:

Հիշո՛ւմ եմ քեզ, — սո՛ղունակ
Արշալույսի պես ծաղող,
Յե՛վ մասքենու նմանակ
Չայնըդ դողուն ու դյուխող:

Դո՛ւ ժպտոն եմ հիշում յես,
Աչքերը քո խորամուխ.
Չույր խարույկներ հրակեղ —
Բո՛ւ հոնքերի տակը թուխ:

Յես կատակներդ եմ հիշում,
Մի քիչ եւ սուր ու կծու,
Հիշում տխուր այն զիշեր,
Բո՛ւ «հրաժեշտը» կսկիծ...

«Մնաս բարո՛ւյ՝ տօխը դու:
Գարնան ամսին զվարթու՛մ,
Բորբ Արևին լուսատու,
Արտուտներին ու մարդուն:»

Յես քեզ հիշո՛ւմ եմ, պոետ,
(Հի՛ն որ եր, հի՛ն Յերեան),
Գնում էյինք իրար հետ
Մայթովը ծույլ Աստաֆյան:—

Քո յերկիրն հիմա, «Նայիրին յերազ» —
Փռվե՛լ և կապույտ լեռների բուրբ,
Հերկուն և հողը այն յերազամուլ,
Իսկ վերքի փոխան՝ վարդե՛ր կան բացված
Պարտեզների մեջ, ջրերի ավին...
Հողնաչխատ մարդու տաք սրտի նման
Լերեն և բացվում այնտեղ վտակեման
Յեվ ցուլքեր ցրում հյուղերին մթին...
Յեվ կահաչնրի պես լուսազվարճ —
Հոկտեմբերիկնե՛րն են այնտեղ ծաղկած,
Խայտուն՝ ջրանցքի ջրերի պես բաց —
Արտերին ծարավ ու ջրակարկա՛չ...

«Գալիս ու վարդես ալիք
Գնում են որերն իմ արագ...»
Վ. Տերտ

Հաղթ ալիքներով ծփո՛ւմ և արդեն
Քո շուրջը յերկեր,
Իսկ շերմին քո, ձյունարծա՛թ արդեն,
Խորունկ դիշերներ, մինչև լուսադեմ,
Յերգուն և «ննջի՛ր»
Բարի յեղևին:—

— «ննջի՛ր», ասում է, բանաստեղծ հողնած,
Բանաստեղծ պայծառ,
Ինչպե՛ս այրեցիր կյանքը՝ դառնացած
Որերից տժգույն: Յեվ Գանձադ մնաց
Իբրև նուրբ կածան
Սարերին ցիր-ցա՛ն:—

Ու մայրըդ փոքրիկ, աշխարհում մենակ
Ել չի՛ ըսպասում.
Վաղո՛ւց է դարձել առկայծ հիշատակ
Մեր որերում մեծ և Արևի տակ.

— «ննջի՛ր...» պարտասուն
Պուե՛տ յերազուն:—

Հունվար 528
(ԹԻՖԼԻՍ)

ՅԵՐԿՈՒ ԼՈՒՍԱՎՈՐ ՏԱՆԱՄՅԱԿ

...Յեւ ինչ վոր ցարդ պրուջ եր պարզ,
Պիտի դառնա մարդարտի շար:
Շորա Ռուսթափելի

Մ Ո Ւ Տ Ք

Տալամի Տաճարոտա Տախտոյեղոս!

Յերջանիկ մի դողով,
(Բարեկամ ինձ վաղուց),
Բարձրանում եմ — բեղուն
Մի լեռան Թալ կողով:

Յերբ իջնում ե մութի
Թավիչը ծալիծալ —
Գնում եմ յես դարձյալ...
Նահտիս կաթիլ-կաթիլ

Քրտինք կա արծաթ-ցող,
Վտաներիս — փոշի շեկ,
Իսկ Հեռուն՝ հոյաշեն
Նոր աշխարհ ե ն ծով...
...

Գնում եմ ծովածովի
Ափերին կարտուով,
Գնում եմ հողեթով
Յև վ սրտով ցնծուն...

Յես դիտե՛մ քեզ, Յերկիր,
Յես վաղուց քեզ դիտեմ.
Դու յե՛րզ ես, դեղադեմ
Դու պայքա՛ր քրտնածիր...

Տանում եմ նրբին սրինդը շուրթիս
 Եւ յե՛րզ եմ սուշում կախարդված շնչով.
 Յերզում եմ խորունկ, յերզում եմ հանդիսաւ.
 Յերբ մեկիկ-մեկիկ անցնում են կանչով
 Յե՛վ անլույս, ե՛ լուրթ որերը կյանքիս:—
 Հիշում եմ լեղի Անյայլը վախով,
 Յերբ յես տարազեր՝ ջո զերկը ընկա,
 Յերկի՛ր դայաբել, արեւի սուստ,
 Յերբ բոռնկվեցին իմ հուշերն հանգած —
 Ինչպես լիճը, ծով, հովիտը հանդարտ՝
 Հրացուլ, հոսուն Արեւի ներքո:—
 Յես ընծա բերի իմ քնարը քեզ,
 Միածանային զույներն իմ հողու,
 Իմ ծաղիկների փունջը բոցազեղ՝...
 Բայց, բերի նաև կակիծով, վերքով
 Թոքերըս անուժ... Մտածում եյի.—
 Ահա մի տարի, և մի յերեկո
 Կը մեկնեմ անդա՛րձ... Գուցե կընայի
 Մի գլխած հողի դադաղիս վրա,
 Աչքերիս անվաղ և խռովարկու,
 Գուցե կը կարգա տաղերն իմ զբած
 Յեվ որո՛ր կասի իմ քնած հողուն:—
 Մտածում եյի... Բայց յեղավ կո՛ի՛վ...
 Յեվ արթուն, արթուն պայքարով համառ՝
 Իմ կյանքին նորեն որեր յես բերի,
 Մաղկեց նուննին և յեղավ տմա՛ռ...

Յեզ հանձնեցի ինձ յես անտառներէ՛դ:—
 Բուրավետ, փարթամ սոճիներէ տակ
 (Վորպես ինքնակամ, կախարդված գէ՛րի),
 Ձրույցի՛ նստա որեր շարունակ...
 Նրանք ինձ լույրէ՛ր տվին լիառատ,
 Լիառատ սիրով զուրդուրեցին ինձ:—
 Յես նրանց ընկեր, նրանց հարազատ
 Չափակը դարձա:—Յեզ ինձ բողբոջից
 Բարեկամի հետ —
 Յերագեցի՛ յես...

— Յերկէ՛ր դաւարի, արևի առատ,
 Քո հովիտների և անտառների
 Արևից պայծառ արև որե՛ր քեզ...

Հնազաղ պահ՝ մի իմ շիրիմն անշուք-
 Հնազաղ նորեն... Առի յես քնար,
 Յես խոռքի՛ր դտա... — Յելա լիաչունչ
 Բեզ գովերդելո՛ւ, Յերկիր կենարար,
 Յերկիր խոհերով և խորհրդային,
 Յերկիր հարաճուն, խաժաչվի, զվարթ,
 Լենինյան ուժով լծված Վերելքիդ —
 Արդեն տասնամյա՝ չքնաղ դափնեկա՛րդ... :

937, Փետրվար

(Թեղիս)

Յ Ո Յ Տ Ր Ի Ո Ւ Է Տ

Խորհրդային Հայաստանի
10-ամյակին նվիրված:

Ա

Մտանո՛ւմ եմ յես հիմա
Կսկիծներն իմ:—Ահաբեկ
Տարիները՝ մեկ առ մեկ
Մտանո՛ւմ եմ յես հիմա...
Հանձնում հողին իմ ահա
Տասնամյակի՛ն քո հղոր:—
Մտանո՛ւմ եմ յես հիմա
Յե՛կ վիշտ, ե՛ մահ, ե՛ որոր:—

Բարդիններն այս դիշեր խըշշո՛ւմ են.
 Գյււղակիս յերկնի տակ շափյուղա.
 Հովը — ծափ թաթերով մի տղա՛...
 Բարդիններն այս դիշեր խըշշո՛ւմ են:
 Գողում է մի տեսիլ բոցեղեն,—
 Հիշատակ խայտաղեղ ու հզոր.
 Բարդիններն այս դիշեր խըշշո՛ւմ են...
 — Յերկի՛ր մեր, դու զորե՛ղ ես այսօր:

Արևն իջնում է, թափում թևերն իր,
 Յեւ վտակին վարար նվազում զանդադ,
 Իր հյուսիսն և դառնում թխորակ հոտաղ...
 Արևն իջնում է, թափում թևերն իր:—
 Եակայն իմ հողում կրակներ կարծիր
 Դեռ բոցկլարում են ու վառվում նորեն.
 Արևն իջնում է, թափում թևերն իր.
 — Կարծի՛ր իմ Յերկիր, վառվում էս նորեն:

«Նորձր յես պիտոնեք եմ»

Տիգրանիկի քորական

Իմ Յերկրի պես դու հրաչլի,
 Դու պիտոնեք — աճում ես միշտ,
 Չաղո՛ւկ իմ դու լուսաժպիտ: —
 Իմ Յերկրի պես դու, հրաչլի,
 Հաստատակա՛մ, դու հարավի
 Խիզախ մանո՛ւկ վաղվա համար...
 Իմ Յերկրի պես դու հրաչլի,
 Պայծա՛ռ մնա, մնա ա՛մա՛ր...

Թափում եմ քո դեմ ցնծության արցունք,
 վոսկեհունչ կանչո՞ւմ քո անունն հիմա,
 Դնում գլուխն իմ թևերիդ վստահ
 Յե՛վ թափում քո դեմ ցնծության արցունք:
 Հետո՛ քո շնչով ու սիրով լեցուն —
 Քեզ հետ միասին հանապա՛րհ ընկնում...
 Թափում քո դիմաց ցնծության արցունք
 Յե՛վ քե՛զ նախընտրում եմ յերդն ու արյո՛ւն...

Իմ դռան առջևն աճեւլ և մի ծառ
 Հասակով հարբա ու սաղարթաւարս.
 Ո՛ր, ինչպէս նրբին ու նազելի հարս —
 Իմ դռան առջևն աճեւլ և մի ծա՛ռ...
 Կայսմ և՛մ նրա կանաչին պայծաս,
 (Ինչպէս հասակիդ, Յերկի՛ր իմ կանաչ),
 Իմ դռան առջևն աճեւլ և մի ծառ —
 Իմ Յերկրի նման նոր ու հիասքա՛նչ:—

Դաշտերիդ՝ բացվում է վարդամատն արշալույսի
 իսկ խարտյաչ աշունը — խշրտում ուրախ
 Վարդի սկս բուրում են այգիներդ վարար
 Դաշտերիդ՝ բացվում է վարդամատն արշալույսի
 Արագածն ընդունեց ճակատին վոսիկելույս
 Սի պսակ և դարձավ հրացու վահան...
 Դաշտերիդ՝ բացվում է վարդամատն արշալույսի
 — Վոդջումն մեծ՝ որերիդ յերկաթե, յելման...

930, Հոկտ. 15

(ԹԻՔԻՍ)

ԱՐԵՎԻ ԼԱՐՑՈՒՄ

Քո կանաչադեղ լեռների վրա,
(Ուր արյունն էր, մո՛ւթ),
Յե՛նում է, դոփում Արեգակն ահա,
Յե՛վ վոսկեամբակ, ե՛վ վոսկեղրահ։—

Գիտում է այրող աչքերով բոցուն
Քաղաքների հրուտ,
Նայում բարձրացող շենքերին հակա,
Գյուղերից առատ՝ լուսե-դե՛տ հոսում։—

Նայում շառաշուն դործարաններին
Թափով թնդացող,
Յեվ թխազանգուր մանուկներին այն,
Վորոնց հորդ յերթից յերդո՛ւմ է գետին։—

Հետո — հոտերին ըս փրփուր-ալիք,
Թարմ ու լուսաշո՛ղ,
Ջրանցքներից մեծ, հողերից բուրյա՛ն
Յեվ աղջիկներից՝ յերազածաղի՞կ...։

Ու դառնում դանդաղ ինքն իրեն վրա,
(ինչպես ցուլ մի պերճ),
Ասում Կապույտին.— ՁՄ է՞ թե սա յե, տե՛ս,
Յերկիրն այն մոխիր ու արյունը՛վա,

Վար հասակ քաշեց և յեղա՛յլ նորեն
Փյունիկի նման հին առասպելէ...»։—

... Ու կրկին գառնում ինքը իբ վրա
Արևն անհամբեր,
Բաշերը թափած ընթանո՛ւմ ահա,
Յե՛ղ վոսկեսմբակ, և՛ վոսկեղբահ։—

ՅՅՕ, հոկտ. 16

(ԹԻՖլիս)

ՅԵՐԳ—ՀԱՂԹԱՆԱԿԻ
ՅԵՎ ՌԻՐԱՍՈՒԹՅԱՆ

«Այդ ինչքանն ես մեծացել,
Գարթեակհան բնչ չասակ...»

Ավ. Խամակյան

Սըրսփում է գիշերն անձիր,
Պատառոտում ձորձերը սե,
Յեվ ինչալով ինչպես անձրե—
Հորիզանից անձայրածիր
Լո՛ււյան է հորդում կյանքիդ վրտ,
— Յնձուն Յերկի՛ր իմ տաննամյա:

Ա՛յդն է բացվում:—Յեվ վոսկեվոր
Բերքը՝ փռում վոտներիդ տակ,
Գաշտը լցվո՛ւմ բյուրաղաղակ
Մանուկներով ու մարդերով,
Վորոնք կուլո՛վ են բարձրանում
Բո լուսավետ Տաննամյակում:

Ննչում է խոր՝ Յերեանը,—
Յեղնում անդուլ և անդաղար,
Կիրով, քարով նա ընենարարձ—
Թաղում անդարձ մայրավանը,—
Յեվ արևի տակ հրաշեկ —
Բարձրանո՛ւմ է նա հոյաշեն...

Յեղնում են նոր, ուրի՛շ նորեր,
Յերկաթակերտ ու հորձանուտ,
Ո՛ր, լեռներում մեր խորանդունդ,

Ու ձորն ի վար ու ձորն ի վեր
Մաքառումով հսկա ու վես —
Հրե՛ն ձգվում ե Ձորադես...

Իսկ Լենինի քաղաքը վառ
Հնչո՛ւմ է միշտ, շնչո՛ւմ, շնչո՛ւմ
Մի սրտի պես, վոր չի մաշվում.
Յե՛վ հոյակապ, հրապարծառ
Սնունն առած Ղեկավարի —
Յերկնի կապույտը կը քերի՛...

Հետս հեռվում, Դիլիջանի
Անտառներին մոտիկ սասես,
Նաղելային ու վրփրազեզ —
Ջրերն խայտում են Սևանի,
Թափում արցունք ուրախության...
— Վողջո՛ւյն, Յերկիր իմ լեռնաստան։—

... Որերը հին, դառնալեղի —
Հողմը ցրե՛ց այն հրաբաշ։
Հիմա յելել մենք վաշտ առ վաշտ,
(Վաշտը յերկաթ, վաշտը հողի),
Կառուցում ենք ակոս-ակոս —
Յերկիր մի նոր ու վոսկեխոս...

Մեզ հետ է միշտ մի մե՛ծ աշխարհ,
Պողպատածույլ ու վիթխարի,
Անորինակ մեր պայքարի
Բոցով լեցուն՝ քայլում է նա
Դեսպի դրո՛հ ու Հաղթանա՛կ,
— Դեսպի դրո՛հ ու Հաղթանա՛կ...

1930, նոյ. 20

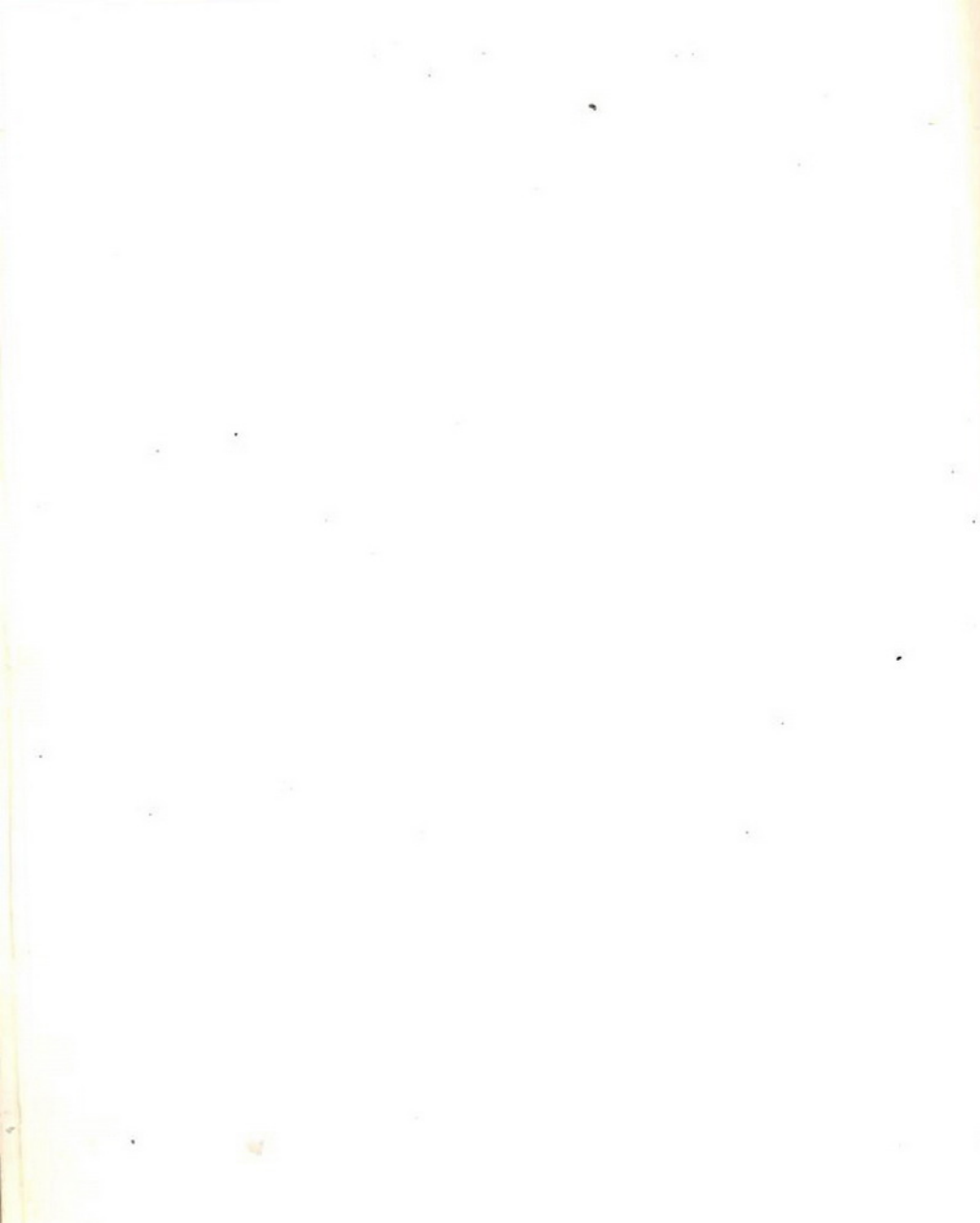
(Թեֆլիս)

ՀԱՐԱԶԱՏ ՄԻ ՅԵՐԿՐԻ ՇԵՏ

Այսօր շուրջը դաշտեր կան խնդապին,
Հողերիդ — հարազատ տեր:

Գալակտիոն Տաբիճե

Կ Ա Ր Ո Տ

Յես քեզ չե՛մ մոռացել, պայծառալո՛ւյս Յերկիր,
 Հողուս վոսկի թելով յես կապվա՛ծ եմ վաղուց
 Ին քաղաքից յե՛նող վորոտաճա՛յն յերգին,
 Այգիներիդ՝ բերքով ու բարիքով զեղո՛ւն...
 Հեռուների հեռվից, ծանրադալար ու վեհ
 Հոսում ե կուրն ահա:—Մերթ նայում ե խոժոռ
 Հին բերդերիդ Հողնած, թախճոտ ու ալեհեր,
 Մերթ յեզերքին նորոգ — նորեկ մարդու ուժո՛վ...
 Ապա խոտվ նորեն, թոթվելով բաշերը
 (Իբր խրոխտ առյուծ, թիկնավետ ու հպարտ)
 Հազնում մորթն Արևի, ասողածով գիշերը,
 Յեվ ընթանում-զնում ափերից ափ — վարա՛ր...

ՈՒՐԱԽՈՒԹՅՈՒՆ

Յես քեզ չէ՛մ մոռանա, դաշարազե՛ղ Յերկիր,
Յերկիր վառման վարդի, ծաղիկների, ծափի,
Յե՛վ առաջարող մարդու հոհակուռույց յերդի՛:—
Յես տեսնում եմ — ինչպե՛ս ծաղկում է պերճ Արփին՝
Խաղաղալետ, հստբտ, ըզմայլելի խինդով,
Յե՛վ իր հսկա ափով վարդ ու վսակի ցանում
Ջրանցքներէջ հաստւոյս ու հանդերիդ՝ հերթո՛ւ...
Վորքան մանո՛ւկ այնտեղ, խրախուժյո՛ւն հանուր,
Կուլտողային դաշտեր՝ վորքա՛ն, վորքա՛ն կանաչ.
Վեր խոյացող ինչքան ծինելույզնե՛ր ըմբոստ,
Վորքան բոցուն ճակատ, ինչքան ճյուղե՛ր, ճաճանչ,
Յե՛վ դրոշով կարմիր՝ վորքան ըզդտտտ հերաս...

Ք Ո Շ ՈՒ Ն Ձ Ը

Շրջում եմ հիմա յես՝ իրիկվան
Պայծառ ձայներին ունկընդիր.
Շնչում եմ հիմա յես՝ մոզական
Քս բույրերը, չքե՛ղ Յերկիր։—

Աքասիան, ճերմակ և որորուն,
Որորվո՛ւմ և լուռ, հեզանազ,
Աքասիան բոցեղեն որերում
Բերկրությո՛ւն և, բյուրեղ յերա՛ղ...

Աքասիան թափում և իմ շուրջը
Աստղային թերթերի փրփուր,
Ինչքան ջե՛րմ և դալիս քո շունչը,
Յերկիր՝ հարազատ, լուսարո՛յր...

Ի Բ Բ Ե Վ Ն Ի Շ Ա Տ Ա Վ

Քեզ մոտ, բլրակին, այն լուարանում —
Անշուք մի շիրիմ թողի յես յերեկ.
Այնտեղ իմ մա'յրն և առհավետ ննջում,
Վորին մոռանալ չե՛մ կարող յերբեք:—
Ննջում և մենակ... Յեզ մո'չ մի արձան,
Մարմարի սև-մութ կոթող մի փայլուն
Իր հողաթմբին չդրինք ընծա:—
Բայց, արձանի տեղ իմ սի՛րտն և փայլում
Այնտեղ, հեռավոր դամբանին հողե,
Իմ սիրտը, ծաղկած լեռնային շուշան,
Նրա պերճ սրտի լուսեղեն հողից,
Իբրև հիշատակ, կամ... բարդի խըչջա՛ն:—

Յ Ե Բ Ե Բ Մ Ա Ն Ո Ւ Կ

Լեռնալանջերիդ հիմա շողալիբ,
Կամ փողոցներիդ փողում թաթալուն՝
Յերեք մանուկների ունեմ սիրելի,
Յերեք ձագուկներ — մեծցող որավուր...
Խաղո՛ւմ են նրանք անվիշտ և աշխուժ
Քո դալարադեղ դաշտերի վրա,
Յե՛վ տանում իրենց ուսերին անուժ—
Յերեք կարմրածուխ դրոշա՛կ անահ...
— «Յես պիտեն՛ր եմ»,—կանչում ե մեկը,
Յե՛վ յերգում, դուփում վոտների թափով,
— «Յե՛ս ել եմ, յե՛ս ել»,—ճչում Սուրբ՛իկը,
Ապա՛ շարժվում ե ոսղմալառ թափո՛ր...

ՊԻՈՆԵՐ ՆՈՅԻԿՈՅԻՆ

Ինչպես դարունն հարազատ—
Դու անում ես ու ժպտում.
Բույրով լեցվում ե ձեր տուն,
Յերբ դարնան պես հարազատ
Դու ծաղկում ես ու անում...

Ա Ջ Ք Ե Ր

Բացել են փեղկերը:—Ու դո՛ւրս են նայում
:Իմ մանկան աչքերը մեծ, պայծառատես,
Ո՛ր, նրանք իմ հողու խոր աչքերի պես
Բիւ են ու բազմիմաստ... Նրանք՝ հմայուն՝
Նայում են ծովի՛ն մերթ, մերթ էլ քողաքի
Հորդոյ ու հարածուն աղմուկին ուրախ...
— Բարախում է սիրտըդ, վտո՛վում հանց քուրս
Վա՛մքը քո, Յերկի՛ր խաժ, բոսո՛ր դրոշակիր:—

Մեքենանե՛րն են շառաչում,
Դառնում անդուլ և որն իր բուն,
Ո՛ր, հողմակոծ ու շառաչուն
Վորոտո՛ւմ և հսկա դեպոն...

Վորոտում և նա հրճվաղին,
Յեվ արյունով, և արևով.
— Վողջո՛ւյն բորբոք այդ կրակին,
Այդարացին քո վոսկեվոր:

Յես Սերգեյին տեսա այնտեղ,
Հոսող քրտինքն Ելիզբարի,
Յերդուն հնոց ու կրակետղ,
Աչքեր խաժուժ — բոցով բարի՛:

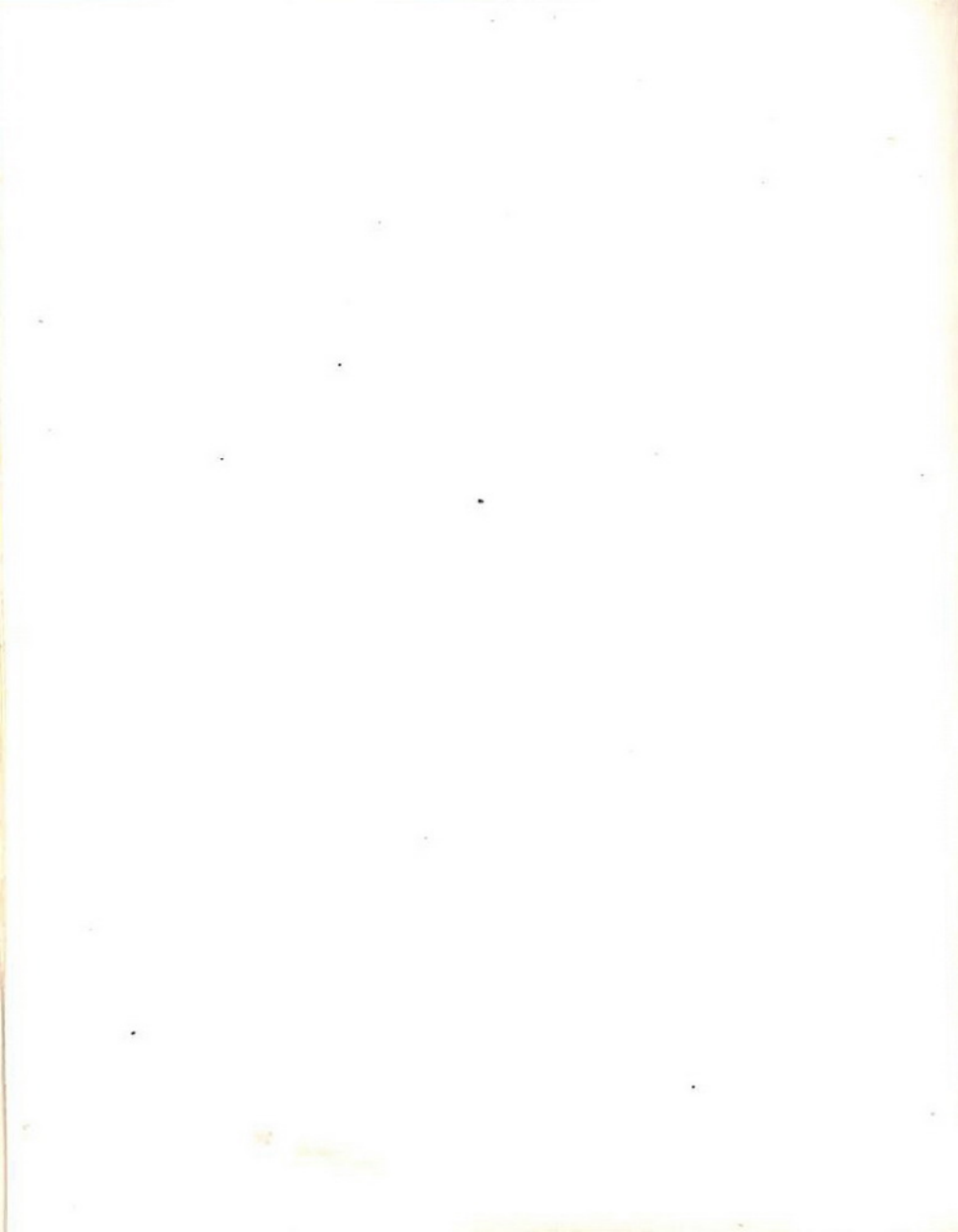
Յեկնող, յերդող կա՛մքը տեսա
Հաղթանակի հրով լեցուն.
Ու հորձանուտ ու վոսկեսար
Հարվածային վաշտե՛ր անուն...

... Մեքենանե՛րն են շառաչում,
Դառնում անդուլ և որն իր բուն,
Յեվ հողմակոծ, և շառաչուն
Վորոտո՛ւմ և հսկա դեպոն:

Վորոտում և նա հրճվաղին,
Կարժրադրոջ և արևով,
— Վողջո՛ւյն կարժիր քո կրակին,
Խորհրդային և վոսկեվոր:—

922, Աժառ
(Դիլիջան)

Ц е р у т а р 2.

ԽՈՍՔ—ԳԱՆԳԱՏԱՎՈՐ ԸՆԿԵՐՈՋՍ

1

Իդո՛ւր, ևս դու կարծում, թե մտապել և քեզ
Քս մանուկ որերի՛ և զբշի ընկերը՝
Իդո՛ւր, իդո՛ւր ևս դու զանկատվում և ալդպես
Մեղադրում լիառատ...:—Յես իմ յերգերը
Յեվ նրանց ձայնը հասցրե՛լ ևմ քեզ...
Յես հաճախ, շատ հաճախ ևմ բացել իմ սիրտը՝
Վսակեվաւ յերազով, խորանդունդ ու անե՛ղբ:—
Դու աշնակի ծագիկնե՛ր ևս դսել, հորդուն յերթը,
Յեվ մի ձայն, աղաղակ անհուն, անլուխի
Մի համերգ, վոր մինչև անտաներն և հասել,
Մինչև քրտինքով սծուն մարդը սիրելի:—
Իմ հոգու աչքերը՝ կարտավ, սիրով ջինջ
կարում, ևն գարձյալ լեւներ, կարում ձոր ու դաշտ,
Յե՛վ հեղեղատ, և՛ լիճ, կայարանը վերջին,
Վոր զրույցի նստեմ քեզ հետ, սրտաբաց, հա՛շտ:
Սիրելի՛ս, լսիր ինձ, դու ապրո՛ւմ ևս ինձ հետ:—
Յես հիշում ևմ քեզ, յերբ Արեւ արնածոր
Իջնում և լեւներին, և գառնում ևն անհետ
Մի գլուղակ հեռանխտ, ձյունածիր մի հին ձոր,
Յերբ հասնում ևմ յես տուն, վորպես մարդ վաստակած...
Յեվ դարձյալ հիշում քեզ, յերբ նորեն լուսավով
Բացվում և որը և ուժովն իր տիրական
Աշխատանքի յե դնում հողվարը:—Թափով,
Յերկավով, հրով՝ զո՛ւնդն և անցնում մեր կարմիր,
Ու լուսացով գեմքով ժողիտն և ընծայում

Ինձ՝ մի սլաշտաւ սլիոններ։—Պատմի՛ր,—դըռւմ ես,
Այդ Յերկրի մասին։—Լա՛վ, ինչո՞ւ չես հմայուն,
Լիւրեցուն սրտով, յերբ դանեմ ժամեր յես...
Վորովհետեւ, ընկեր իմ,
Յես իմ բերկրանքի և արցունքի շիթումն իսկ
Քանում եմ հաճախ քեզ...
Հախտո՞ւմ ես դու ինձ։—Կարծո՛ւմ եմ։—Կարծում եմ
Սնխառն են խոսքերը պոետի, ընկերոջը։
Նա հաղիվ թե կեղծեւ կարենա, թե վսեմ
Ու հնչուն քնար ունի, և վո՛չ թե դողդոջ
Եւ ի կոտորած մի շիթ...

Սի վայտ ել եմ ղնում վառարանում հիմա
 Յեկ դիտում, թե ինչպես հրեղեն ոճերը
 Բոցելուում են, վառվում են և դիզվում անձար —
 Ինչպես իմ մտքի բոցեղեն, բյուր դժե՛րը:—
 Ո՛ր, դժեբը ձգվում են, դառնում ալիւլի՛,
 Դառնում են հազա՛ր... Յես հաղար շունչ, հաղար ձա՛յն
 եմ ըզվում:—Անցնում են թափորնե՛ր, սխրալի
 Մի բանակ և անցնում հզոր ու հաղթաձայն...
 Յես ըզվում եմ հիմա, վոր հողը դողում և
 Այս ժամին ահա նրանց ծովացած յերթից:
 Ենդում են սրտերը, իսկ խինդը՝ մաղում և
 Յնծության անձրեւ, —ցնծություն լույսի, վարդի:—
 Նրանք պատրաստ կանգնել են և նայում անպարտ
 Հուրհրատող ու նոր հնդամյակի սատղին:
 Նրանք դիտեն, քաջ դիտեն, վոր հերոսարար
 Պետք է հանձնել բազուկներն իրենց՝ կատաղի
 Յեկ վեհ՝ տիտանական մի վառավոր մարտի,
 Վոր շիկացած յերկաթը չպետք է սատի...
 Պետք է լինել հերոս, հարվածային մարտիկ,
 Վոր բուլեւեղներէ հաճար բերդ, անստիկ
 Ամբոցներ չկան ու չե՛ն ել լինի յերբեք...

Տ Լսնում ևս, վոք իգուր ու զո՛ւր ևս կարծում դու,
 Թե մոռացել է քեզ քո մանուկ սրերի
 Յե՛վ զբէլ ընկերը—նայտում են զվարժան,
 Ահա տե՛ս, իմ հուշերը... իմ հուշերը բերբի,
 Վասկեզեն հունձ և քրտինք՝ ծոր-ծոր կայլակող,
 Նարնջենի և մազնուլիս, վարդի այլք, բոց յերեկս,
 Խաղողի գեղերով լեցուն՝ զինով հնծա՛ն...
 Ավաթիկ և իմ նամակը (արյունով զծած գծեր),
 Հասկացիր այն ինչպէս վոք կա, իբր իմ ձայն, իբր ընծա,
 Յե՛վ համատա, վոք սուետը, քո զբէլակից և բո ընկեր,
 Գեղ հիշում ե, չի՛ մոռացել...

933, 2մեն

(Գիւլիշան)

ԳԱՐՈՒՆ ՅԵՎ ԳԱՐՆԱՆԱՑԱՆ

Ա.

Վասկէցս'ւ դարուն, կանաչ-ուր դու կի'ն,
Դու վիթիթ, բուրմունք, յերկի'նք շափյուղա,
Դու յերկունք հողի, դու հորդ Աղաղա'կ
Մեր լեցուն սրտից արձակված կրկին
Այս Յերկրի վրա, այս լայն դաշտերի
Գարնահերկ հողին, վարողին ազատ —
Քեզ արե'վ բարի,
Քեզ վողջուն հաղա'ր...

Վարդերը, վարոնց յես ըստասո՛ւմ եմ կարոտով,
 կրացվեն անշուշտ վաղը, կժպտան թարմազեղ,
 կնայի ուսին՝ նազերով հեղ ու ցողաթուրմ
 Յեզ ջուրը՝ կհարդի յերկր՝ պես, վարպես պարզե
 Բնության՝ կընթանա լիստա՛տ, կվաթնաթվի
 Մոր սրտով հանդերին, արտաին՝ ծո՛վ ալեծուխ:
 Կերզե սրինզը նոր, մի նոր հանդով, և հովին,
 Իւր տաղերից հոսող, բասե՛ր կընծայն սծուն,
 Կտա կարոտ ու սեր, հույզե՛ր կտա անտաղի...
 Իսկ իւր ղուսակեցով — կկախվի վաղիւրջ-վաղիւրջ
 Ծաղկազարդ ծառերից, քիվերից, դռներից փակ,
 Նախշուն լաշակից իմ տաաի — նստած հի՛ն սարուն...
 Սակայն յես վարդերից, սրնդի սուլից առաջ —
 Ըստասու՛մ եմ հիմա ձնհալ առաջին դարնանն
 Ու քո ուժերին (աշնանից ամբարած, աւա՛տ),
 Արզավանդ դաշտերի հողվար, հազթո՛ղ սերմնացան,
 Բե՛ղ, լեռնաշունչ ո՛վ մարդ, մշակ կորովի: Դու ուժ
 Մոնական և արի, վոր անդիտակ, յերեկ և
 Յերեկվանից առաջ, տարիներով, աշխուժ
 Աշխատեցիր պետի, իշխանի, արքունիքի
 Համար — արշալույսից մինչև կապույտ իրիկուն,
 Մինչև մութը, մինչև որը խորին, տարածամ,—
 Յեզ հուսթի քո հնձից հետո, սիրաբղ սև, բեկուն՝
 Յերկու բուռ ցորենի հազի՛վ թե յեղար արժան...

. . . . . Կակիծը հին —

(Վոր ցրտին ձմեռ ու դառնաշունչ տառապանք եր),
 Տանք հարդի պես առնի, ցրիվ տա՛ տանի՛ քամին,
 Թող մնան ձեղ՝ միայն Յերկիրն ու Հազթանակը...

Հաղթանակը պայծառ և հարածուն, դժվար և,
Նա այնտե՛ղ և կանդնած, այն լեռան վե՛հ հասարին...
Սահայն դուք զբոհնեքով նրան ցա՛ծ կրեքեք,
Յերբ վոր որն իրելինանա և արեք մարի:
— Յելե՛ք ուրեմն, կյանքի և դալիքի դուք պետեք,
Յեվ թաց հողը թող վերանա՛ ձեր ուժի ներքո,
Շողեդութաները թող հոնդան, թող հորդե՛ն...
Թող արյունի՛ արդանդը հողի ակոս-ակոս,
Վոր վոսկեհաս ձեր ցանը՝ արեարույր, արդար՝
Ձեր տանն ու Յերկրին հա՛յ տա — լուսեղեն ու վարա՛ր...

23 Փետրվարի, 1934

(Յերեվան)

ՆԱԿԱՐԾ... ՃԱՆԱՊԱՐԶԻՆ

Մի արևդժ ծերուկ, խորշմներով խիտ,
Նայում և անդուլ, նայում աչքերի՛ս,
Յեվ ասես նրա պայծառ լաղուբում
Մի բա՛ն և վնասում—Գուցե յերազում
Կորցըրած մի իր, կամ բախտի հուլունք...
— Յերկա՞ր սլիտի դուք նայեք հայելուն
Յեվ հար վորոնեք շողշողուն իրն այն՝
Կորցըրած մի որ...—
Չայն եմ տալիս յես դարմանքով նրան:
Կարեւ էն ապո՛ււշ աչքերը անփայլ:
— Շողա՞կ եր, ծերուկ, սուտա՞կ կարմրափայլ,
Թե՞ մի վոսկի ձուկ լճից դողացած...
Նայում և դարձյալ: Վո՛չ ծպտուն, վոչ ձա՛յն:
Շրջվում եմ, ուղում եմ մեկնել մի կողմ,
Յերբ բռնում և թեւ և ասում դժգոհ.
— Ինչո՞ւ յեն լեցուն ձեր աչքերն այնպես
Բերկրանքով, բոցով, հույսերով պեո-պեո,
Յեվ ինչո՞ւ համար ձեր ճակատն անամպ՝
Փայլում և անպարտ մի դեղեցկությամբ:
— Նայի՛ր,—ասում եմ,—ծերուկ կարճատես,
Դու խե՛ղճ, դու անդե՛տ,
Մի՞թե լեցուն չե մեր Յերկիրն այնպես
Բերկրանքով, բոցով, հույսերով պեո-պեո,
Յեվ մի՞թե ճակատն իր հպարտ, անամպ՝
Ձի փայլում անպարտ մի դեղեցկությամբ:

ՆԱՎԱՍՏԻՆԵՐ

1

Այնքան ամուր ե նալը, այնքան արթո՛ւն են հիմա
Նախաստիները բոլոր խորհրդային ջրերի,
Վոր վո՛չ մի ամպ սեւաթույր, վո՛չ մի մրրիկ, վո՛չ մի մահ
Մեր հոյակապ ու հզոր ընթացքը չե՛ն խանգարի...

Մի հրացուլք լուսարձակ — միտքը հսկա լենինի —
 Լույս և սիրտի մեր ճամբին, և նրանց, վեր դեռ մո'ւթ և...
 Բարձրանում ենք ժամ առ ժամ, մա'հն ենք դուժում մենք հնի...
 Մեր կռիվը փրկարար համառ և և անդո'ւթ և...

Տէ՛ս, կանգնել ե մեր նալին մի պողպատյա ծովակալ,
 Մի սրատես Առաջնորդ — իմաստուն ու անսայթաք,
 Նրա անթեք ուղիով զնուժ ե նալն անայլայլ —
 Միջոցի մեջ ընթացող ինչպէս սհեղ մոլորակ...

ՀԱՍՆՈՂՆԵՐ

Ա.

Այս լուսազարդ հողի վրա
Օփո՛ւմ է շատ մի դրոշակ,
Վորպես կարմիր փառքի Նշան,
Անհանդէլի, վորպես կրակ,—
Վորպես փարոս, աղբանչան—
Փողփողում է ալ դրոշա՛կ...

Յերբ բացվում է սրը նորեն,
Յերնում Արեն վոսկեժպիտ,
Վոսկեժպիտ՝ հանց կոմյերիտ —
Դո՛ւբս էն թափվում հեղեղորեն
Բոլոր նրանք, վորոնք հիմի
Հերոսն՛ր են կառուցումի:

Հերոսն՛ր են, հարվածայի՛ն
Գործարանի ու հանքերի,—
Հազարաձև պայքարների
Մարտիկներն այդ հարվածային՝
Բազմանում են ու կարկաչո՛ւմ
Յերկրի նման մեր հարածուն:

Յերեկ՝ նրանք իրենց ուսին
Գնդացիներ ու հրացա՛ն
Ուսել էյին:—Արևացան
Այս հողերով է միտան
Նրանք դա՛շտ են՝ դնում հիմա,
Այնպես հպարտ, այնպես անա՛հ...

Հողվար ուժէ՛րն Էն նրանք մեր
Արդաստալոր, լուրթ դաշտերի,
Թուխ մշակներն այգիների...
Յե՛վ դետերի ասիերն ի վեր,
Յե՛վ լեռների շուրջը լաղուր —
Անաստիում է հալար բաղո՛ւղ...

(Տառասղէ՛լ Էն դարեր նրանք
Խրյունըլա և արնաքամ,
Յե՛վ բերել Էն դարուն այնքան
Ծիծաղածայն ու հուրհրան, —
Ծաղկէլ Էն վարդն ու նշենին,
Ծաղկէլ չքեղ յեղրեանի՛ն...)

Աշունն յեկէլ ծիրանողի,
Յեկէլ մրդով քաղցր ու հասուն,
Գուսաններով արեաղո՛ւն...
Իսկ ժամերը խրախճանքի —
Դարձել յոթն որ ու յոթ վիշեր,
Դարձել տարի՛, դարձել դարե՛ր...

Բայց այդ մրդից ու սեղանից,
Այդ մրդերից մեղրածորան
Որիայն անհաղ նրանք կերան,
Վորոնց ճակտին վո՛չ մի բոսկ
Ձկայլակեց քրտինքի ցող
Յե՛վ չթրջե՛ց թիզ մի չոր հող:

Ո՛ւր Էն նրանք... անբեղմնավոր
Յե՛վ անաշխատ մարդիկը այն:
Դարձան անցյա՛լ... վո՛մանք միայն
Կոճղի սկես սև, արատալոր՝
Դեռ նայում Էն... թող անատամ
Ջերաններով մերթ մրթմրթա՛ն...):

Այս լուսադեղ հողի վրա
Ծփո՛ւմ ե շառ մի դրոշակ,
Վարպես կարմիր փառքի նշան,
Մեհանդէլի, վարպես կրակ,
Վնբպես շքեղ հովառչուչան,
Վարպես բազո՛ւկ, աղանչա՛ն...

Փողփողում ե նա անդադար
Առաջնայ մինչ յերեկո՛ւ.
Հովատարիմ — նրա ներքո
Գայքարում ե անդուլ ու հար,
Հաստատաքայլ, անվերջ, անկանդ —
Լենինադէն դասակարգը:

Դասակարգը թեև՛ր ունի,
Դասակարգը՝ թուիչ ու թափ
Յեւ յերակնէ՛ր սոյունատար,—
Նա Ծիրակի, Յերեանի,
Ռրիչ ու այլ հովիտներում
Շարժըվում ե ու շտաչո՛ւմ...

Բայց, շատերը նրանց միջից
Արծաթեւ են քուճքերն իրենց,
Յե՛ւ են նայում, ինչպես այն պերճ
Արարատը աշնավերջի.
— Տե՛ս, գալի՞ս են նորերը միշտ,
Ինչպես գետը, ինչպես ավի՛չ,

Իրբե պահակ նոյեմբերի,
Իրբե ժառանգ՝ դորձին բերբի,—
Հարցընելով իրար նրանք:—
Ապա մտա՛հ՝ դնո՛ւմ դարձյալ
Կոսիտծայիր ու անայլայլ...

Այս լուսահորդ հողի վրա
Ծփո՛ւմ է շառ մի դրոշակ,
Վորպէս կարժիր վառքի նշան,
Շառայլաչող վորպէս կրակ,
Վորպէս կարժիր հովտաշուշան,
Վորպէս անչե՛ջ սողանչան...

Փողփողո՛ւմ է հողմավարար
Լուսարացից մինչ յերեկոյ,
Հալատարիմ — նրա ներքո
Պայքարո՛ւմ է անդուլ ու հար
Բանակ մի նոր, յերխասարդ,
Մի նոր սերունդ է՛ վարդ, է՛ վառ:

Մի նոր բանակ յերխասարդ
Հետեւելով ընթացքին միշտ
Ղեկավարի կողմից նիշված,
Նա՛ չին կապտուց նո՛ր մի սաղարթ՝
Ծաղկե՛լ է, տե՛ս, ծլարձակե՛լ,
Դարձել հուժկու մկան ու թե՛վ...

— Վողջո՛ւյն ուճին զս սիրելի,
Անընկճելի դու նո՛ր սերունդ,
Վողջո՛ւյն քեզ հող, վողջո՛ւյն դարուն
Յերխասարդ ու կենսալիբ,
Վողջո՛ւյն քեզ որ բեղուն բերքի,
Վողջո՛ւյն յերկաթ, վողջո՛ւյն Յերկիր:

20 հետք. 934
(Յերեան)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 18-ՐԴ
ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ

Ա.

Ա Շ Ո Ւ Ն .

Բոցազե՛ղ աչուն, վասկելույս դու կին,
Դու խաղող հասուն, դու դեղձ թախաթույր,
Դու մեղրածորան, դու կաթ արծաթ-դույլ,
Դու պերճ ծիածան՝ վերսմած տենդազին
Այս Յերկրի վրա, այս լայն դաշտերի
Աչնահերկ հողին, վարողին սպաստ —
Քեզ արե՛՛յլ բարի,
Քեզ վողջուն հաղա՛բ...

Վ Ե Ր Ա Դ Ա Ր Ձ

Ո, յես սլայծառաւույս այն Յերկրից եմ դարձել՝
 Վորին դու յեղբայր ես և զբախնբով զողված,
 Իմ սիրտը՝ այնտեղ հարբելի և խոր և դանձել
 Իմաստութիուն ու սեր՝ Ռուսթավելու սիրած...
 Յես կարոտով եմ հիշում բոլորին, նրանց,
 Վորոնք յելան խիզախ, վորոնք կրա՛կ բացին
 Աշխատանքին ստար խորթ տերերի վրա,
 Վորոնք յեղան վկա կարմիր Լուսարացին...
 Հետո յեկան նորեր — յերիտասարդ, յելման,
 Յել շաղթության, Փառքի, յեկան մտքի զենքով,
 Յել շաղթության, Փառքի, Հալստաքի հետ ա՛նձար՝
 Ահա կանդո՛ւն են, կա՛ն կամարճերի նեքքո... .

ԲՆԵՒԵՐՈՒԹ ՅՈՒՆ, ՈՒ ԲԵՐԷ

Հիմա, քո սանին — քեզ պատիվ ու յե՛րզ,
 Հնորյա յերկիր, բայց նորսզ ու նոր,
 Դու նոյնմբերյան բերկրութիւնն ու բերք,
 Դու տան, ցնծատան, սերախ ամանո՛ր...
 Վերածննդում ես ամեն սր ու ժամ
 Յնկ բարձրանում միշտ կամար տու կամար:—
 Հինը մեռնում է,—ուրվական դաժա՛ն,
 Իսկ աշտեղ, այնկողմ — վարդաթուշք, մարմար
 Դու խոյանում ես, դու յե՛նում վստքի,
 Դու Հոկտեմբերի բոցերով բորբոք՝
 Ըստեղծադործութիւնն ուղեղի, բաղկի,
 Փորձութիւն ժամին՝ ըմբոստ, անողո՛ք...

Հիացումս՝ վ եմ նայում նիշված ճամբին քո լուսն,
 Յեւ հասակիդ սլացիկ, և կամքիդ կուռ-դրանիս,
 Վորպես պահա՝ նորերիդ ասում եմ յես «յերանի՛ր»...
 Հիացումս՝ վ եմ նայում նիշված ճամբին քո լուսն:
 Զարհուրանքով զարգարուն, հանց հինավուրց ճանն սել՝
 Մշուշվել են արյունի տարիներդ մութ ու մուր,
 Հիացումս՝ վ եմ նայում նիշված ճամբին քո լուսն,
 Յեւ համարձակ՝ Գայիբին նետում վարդեր ու համբու՛ւյր...

933. Աշուն
 (Յերևան)

Վ Ե Ր Շ Ո Ւ Շ

(ԵԶԱՊԱՅԵՎԸՆՆ ԵՆՍԵՆԼՈՒՑ ԷՆՏՈ)

«Այնպես մետք, վոր մահեցող անգամ
ողուտ փնիք».

Յ Ո Ւ Ր Մ Ա Ն Ո Վ

Վաղը դիշերը յնո քեղ հետ
Շրջում է յի տենդահար,
Վաղը դիշերը՝ կարծես թե
Վառվում է յին լայն ու հարթ
Տափաստանները յերկրիդէ:
Յեւ ռուղեղիս կտավին
Վաղը դիշերը անժպիտ —
Բո՛ց եր, հրդեհ ու քամի՛:—
Ու կրամերի, ընչադուրի՛
Անցան մարդիկ բաղամծուխ,
Անցավ բանակ մի բազում —
Վրիժավառ ու ցնծուն:
Անցան ջրերը տատան...
Յեւ ջրերի վրա մառ —
Քո մարմինն եր անպատան,
Հեղնահայաց ու համա՛ռ...
Իսկ լերը բացվեց ալիք խոր՝
Աչքի սէս մեծ, արնամած,
Կրկին կովի անավոր
Կանչող շեփորն զորտաց:
... Նրանք ճամբո՛վդ զնացին
Առանց արցունք, անկահան,
Նրանց կովո՛վ կանոնեցինք
Այս կամարներն հողթական:—

16 Դեկտ. 1934

(Յերեան)

ՄԻ ՊԱՅՏԱՌ ԿՍԿԻՄ

Սեփիան Շահումյանի Գործին յեղ շինաւակին
անմտայ:—

Ա.

Յերբ լույսն և բացվում զես զողզոջ, զողուն,
Ու նուրբ յերզում են յեղեզն ու լճակ,
Յեղ յերբ յերկնքի հապույսը հեղուկ
Հանդարտ հոսում և վտակ աւ վտակ
Արտի, արտի, չքեղ լեռների,
Մեր համայնական հողերի վրա՝
Յես միշտ հիշո՛ւմ եմ քո խոր աչքերի
Պայծառութիւնը — կապտացոլ կրակ...

Հիշում եմ աչքերն այն կորովարիբ
Յեղ խմաստութեան բոցերով լեցուն:—
Թողած հեղութեան, մեղկութեան թմբիբ,
Գալիքի վառման ցոլքերով ոծուն՝
Նայում են նրանք համառ, աննահանջ,
Մոր սրտի նման զորքով առլի,
Վեհութեան առթող վորպես մի արձան,
Արթուն՝ թշնամու դաւադիր քայլեց...

Նայում են նրանք հեռու, հողմալար
Յեղ արեախանձ այն անաստից,
Ուր շիար վո՛չ ծիլ, վո՛չ ծիծաղ, վո՛չ վարդ,
Իւր սև թշնամին դեաին տապալեց
Գեղ, վորպես շփեղ և լուսեղեն սյո՛ւն...
Ընկան 25-ն ևլ քեղ հետ մխտին...
Յեղ ալաղն հաղալ տրամութիւն ու սուղ՝
Դժբախտ սրտի պէս մի նորահարսի...

. . . . .

Հետո փակում եմ իմ աչքերը յես,
Ապրում մի խորին ու պայծառ կսկիծ,
Ու հալած, վճիտ, լույծ արծաթն ինչպես՝
Արցունք և իջնում մի պահ իմ աչքից:

6

Յերբ որն և իջնում վոսկով վողողուն,
Ու վառ շողում են աղբյուր ու լակ,
Յեւ յերբ Արեգակն իր սիրտը հեղուկ
Հասում և սիրով, վտակ առ վտակ
Ծխածան հապած մեր Յերկրի վրա՝
Յես միշտ հիշում եմ զո թափած արյան
Երեսաբ խորին, և՛ մեծ, և՛ անմահ...
Քեզնո՞վ ենք դարձել հիմա հողթուկան,
Քո ընկերների շո՛ւնչն և թ՛ւածում
Ձրերի վրա, դաշտերում դեղձան,
Գործարանների ահեղ հնոցում
Յեւ իմ այս յերգի կսկիծում պայծառ:
... Պատրաստ ենք քեզ պես լինել անվահեղ,
Նայել թշնամու աչքերին՝ անդող,
Լինել պողպատյա Ղեկավարի հետ,
Լինել լինինցի և լինել հողթո՞ղ...

3 Հուլիսի 1935
(Յերեսն)

Թ ԱՐԳՄԱՆԱԿԱՆ ԵՋԵՐ

ՈՒՐՄՈՒԼԻ *

(ԱՒՈ ՄԱՇԱՇՎԻԼԻ)

I

Գրե՛րը դո՛ւչի պես պառկեց գետափին.
Տիրեց լռությանը.
Ջրբու՛մն ընկալ նեղատիվը կիսալուսնի:
Տո՛ւբա զեւոր՝ պարկի նման շուք-կարկատած՝
Լերկ ժայռի ծոցն և թողված:
Մի ծառ չորսճյուղ — կանգնել և ավազակի պես...
Յե՛վ ուրվականն իր,
Վորպես յափնջի պատառուն ու հին,
Չղեւ ուտերին:—
Գրե՛րը՝ պղտոր հավիթի նման՝
Տըբաբվե՛ց հանկարծ.
Յե՛վ աստղերը դուբս յեւան
Գըճլոսն ճուտերի նման:
Ծառի տակ, հեռո՛ւն —
Սալլապանը թողեց կրակի շեղջը մարմրուն,
Յե՛վ —
Անզգի պես, կամ, թռչուն վորպես,
Թռալ ու նստեց կոփի վրա մեղմորս...
Շաչու՛մ և խաբաղանը խաղելով...
Յե՛վ ճրտալով, ճրտընչալով, ուտերը վեր —
Սալլե և զընու՛մ անխու՛ով,
Յե՛վ խրվելով խաղաղության մեջն աղոս՝
Չա՛րնն և լավու՛մ սալլապանի՝ միշտ խոպոս.
— Որե՛, խի՛որե՛...

---

*) Նշանակում և սալլերգ:

Ա՛, այդ մայնը — չորացած թղթի նման
Պատառոտվում է գիշերվա յերեսին...
Մայլն անտառով չըջապատվեց.
Բայց Ուրմուռլին սայլապանի՝
Ձանգակի պես Հնչո՛ւմ է Հանապարհին:

— Լողում է լուսնակն ամպերում,
Լուսնակն ամպերով սահում,
Բաշե՛ք, իմ Բուսկա և Նիկոր,
Հարալի՛, Հարի-Հարալո՛:

— Բարի պես կյանքը ծանրացավ,
Կյանքը՝ դժվարին Հանելուկ.
Մի կտոր շոր Հացի Համար
Տընակն իմ թողի յես Ծածուկ:

— Գառնացած, գատարկ Հեռացա
Ճարելու գոնե զըռուշներ,
Ըսպատում են կին-յերբխա
Գլխարաց ու ձեռի ու անտեր:

— Կարո՞ղ ենք փախչել մենք կյանքից,
Մտոաններն հըլու՛՛ միշտ նըբա,
Մեղուլ աշխատանք մեր Հույսից —
Նըկարված մեր կյանքի վրա:

— Բարեկամներ ենք մենք գոնե,
Ուրմուռլին գրկում յերգի տեղ,
Գըլորվի՛ր, սա՛յլ իմ զլիթկոր,
Գնացե՛ք, Բուսկա և Նիկոր:

— Սա՛յլ է՛մ, սիրելի ու յերգող,
Սա՛յլ է՛մ, պինդ կաղնուց զուս առաւած,
Ողնի՛ք ինձ, վո՛ր դանձը գյուղի
Քաղաքին տանե՛մ յես բարձած:

— Գրու՛նա՛րն ե՛մ յես ի՛մ գյուղի,
Ինչո՞ւ ձեզանից Ծածկե՛մ յես,
Քաշե՛ք, ի՛մ Բուսկա ու Նիկոր,
Հարալի՛, Հարի—Հարալո՛:

— Հովն ա՛ւա՛, հովը մեզ՝ — ընկա՛վ.
Քաղաք կը՛մտնենք մենք շուտով,
Ողնի՛ք Նիկորին ի՛մ Բուսկա,
Հարալի՛, Հարի—Հարալո՛:

— Շուտով կերևա քաղաքը,
Քաղաքը՝ յերկաթ սալլերով,
Ուր այնպես թափո՛վ է կյանքը,
Քըրքչում, վազում աղմուկով:

— Իսկ յերբ կըսեզմի սփերնից
Տոթը բաց ի՛ր դանակներով՝
Յես գիտե՛մ, զիտե՛մ, շեք սիրի
Քաղաքն այդ՝ փայլուն աշտերով:

— Յե՛վ մի՛ շփոթվե՛ք աղմուկից,
Վազերից—կրակն մկանով,
Սիրելի՛ց ի՛մ Բուսկա և Նիկոր,
Կը դառնանք գյուղը մենք փութով:

— Լողում և լուսնակն ամպերում,
Լուսնակը կարապ՝ սառում է,
Քաշե՛ք, ի՛մ Բուսկա և Նիկոր,
Հարալի՛, Հարի՛, Հարալո՛:

Գնում է սայլապանը՝ նստած կոփին իր սայլի
 Յեզվ վիշտը ծխացնում զայլանի պես.
 Գիշերը — խալար,
 Խալարը — խոր
 Յեզվ խճուղին — խիտ:
 Գնում է սայլապանը՝ բաղձած կոփին իր սայլի
 Յեզվ գլխին վոլորած զարալաղն*) ինչպես՝
 Խոհերով փաթաթուն:
 Ծուրջը խալար է, շուրջը՝ լուսթյուն:
 Ո՞վ է տեսել այսպիսի գիշեր —
 Առանց շարժում ու խարշափ,
 Յեզվ ո՞վ է դնացել ճամբա այս ժամին:
 Անտառում — լուսթյուն,
 Անտառը — լուսթյան մեջ:
 Յերկինքն իր ցանցն է նետել —
 Ձկների նման բռնելու աստղերը:
 Իսկ սայլապանը քշում է նորեն
 Իր սայլը — ըզլույշ:
 Խճուղին ձգված է անկուշտ,
 Խճուղին ահալո՞ր
 Յեզվ մատնիչի պես՝ անտառում թաքուն:
 Ո՞վ կարող է կտրել-անցնել անտառներն այս մթին՝
 Այսպես ուշ,
 Յեզվ սև քանց քարածուխ՝ թափված խալա՞րը:
 Խճուղին անկուշտ,
 Խճուղին հեռաձի՞ղ, խճուղին ահալո՞ր...
 Ծուրջը ժայուր տնշարժ,
 Ծուրջը գիշեր անխարշափ...
 Ո՞ր, սարսափելի՞ յե, ո՞ր, ահալի՞ յե
 Ճամբա դնալ այս ժամին...
 Ստիպյն դնո՞ւմ է սայլապանն՝ անսարսուռ
 Բաղձած կոփին իր սայլի:

*) Ղարալաղ նշանակում է բաշրդ:

Սարի վրա, աստղերի նման փռված
 Բաղաքն յերևաց,
 Իսկ հեռվում, կոլն ինչպես, բառաչեց զնացքը:
 Գնացքի ձայնը, քարի պես ծանր,
 Բնկավ ժայռերին վրչուր-վրչուր...
 — Քո տիրոջ հե՛րն ել... խի՛իլ-որե՛...՛՛.
 Խարազանն ել շաչելով,
 Կարծես զոտի զրկապինդ —
 փաթարթվեց մարմնին կենդանու:
 Ո՛ր, լուռթյունը կանաչ՝ սպախու պես վրչվեց հանկարծ
 Յեվ վրժանքը փռեց ոյստեղ,
 Անտառո՛ւմ:—
 Հետո լուռթյուն զարծյալ և դարձյալ դարդանդ:
 Խճուղին անկուշտ,
 Խճուղին հեռաձի՛ղ, խճուղին ահալո՛ր...
 Ծուրջը ժայռեր անշարժ,
 Ծուրջը դիչեր անխարչափ...
 Ո, սարսափելի՛ յե, ո, ահալի՛ յե
 Ճամբա յերթալ այս ժամին,—
 Վազբի պես սարից կիջնի տվազակը
 Հանկարծ.
 Կը թալանի քեզ
 Յեվ կը չքվի անտառում...

III

Դիչերվա կեսին՝ կառք մի սրընթաց
 Տանո՛ւմ նեպմանին.
 Նա կամուրջն անցնում և իջնում և ցած,
 Թաղվում թալուտում խիտ անտառների:
 Կառքն որորվում և և սլանում և,
 Վոր շուտով բռնի զնացքը հասնող,
 Կառքի մեջ նստած նեպմանը թռչում և —
 Վախի բեռան տակ ծանրը ու ճնշող:
 Ո՞վ պետք և լինի այս ժամին ճամբորդ,
 Յերբ անտառը վողջ հոտում և արյուն,

Գուցե կտրիճ մի, սրտապինդ ըմբոստ —
Դեռևս անանուն:

Նեպման, բայց զխցիր, կը լացացնեն մորդ:
Յեթե հանդընես անտառովն անցնել...

Ո՛ր, նստած այնտեղ ավազակ մի վես —
Կարող ե առնել հողիդ անարգել:

Դու ինչպե՛ս դուրս յեկար մենակ.

Կտրի՛ր շունչը քո, քանց քամի թռի՛ր,

Կարձես չզիտես, խեղճ ու անտեղյակ,

Թե ի՛նչ սե կարող ե դալ քո զլիտին:

Կառքը թռչում ե, սըլանում նեպմանը,

Կառապանն հիշում ե որերը հին, —

Են վո՞ր գիշերն եր սե — սրտ նման,

Ո՞վ ե ճամբորդել այս արնոտ ժամին:

Նեպման, զխցի՛ր դու, քո բախար հիմա

Կարող ե հանկարծ արյունով թըրջվել,

Վոր այս անտառը ե այս խալարը

Բա կառքը վարող կառապանի՛ն ել

Կարող են հանկարծ

Բո ճամբան կտրող տվազակ դարձնել:

Կառապան, դնա՛, խիտ անտառի մոտ

Յերեի մեկը քեզ կը հանդիպի...

Կառապան, դնա՛,

Յել «Չումհայրան» քո

Փոխ՛ր ձիերիդ — լուխան մտրակի:

Կառքը թռչում ե, դնում ե նեպմանը,

Հիշում ե նա յել իր որերը հին, —

Են վո՞ր գիշերն եր սե — սրտ նման,

Ո՞վ ե ճամբորդել այս արնոտ ժամին:

Գնում ե սայլապանը, ծարում Ուրուխին

Լուռ ե չորս-բոլորը, ե՛ համբ, ե՛ խալար.

Լուսինը՝ հովիվի պես

Մեջքը կռացրած —

Հստան ե քչում ամպերի

Յերկնքի յերեսին:

Սվասիկ ձիերի շնչառությունը —

Վուրբուն սլարսատիկ,
Վոր քանդում և զիշերը:
Կառքը սայլի կողքովն
Սլարս սլացա՛վ.—
Ինչպես բազե.
Իսկ անտառը կուլ տվեց նրան:
Հանկարծ շարժվեց անտառն ամայի,
Պատառտելով քողքը՝ յերեսի...
Ու դուրս թռավ թաքստոցից
Ավազակը —
Ջայրույթով լեցուն:
— Կանոնի՛ր,

. . . . .
Սարսափով լցվեց հանկարծ խճուղին,
Եողալով՝ սարսու՛ռ անցավ ամեն դի
Յեվ ճամբի մեջտեղ՝ հատվե՛ց Ուրմուլին:
Սայլը կանգ առավ:
Լավում և միայն խիորե՛՛՛.
Շունչն իր՝ սլահեց սայլապանը,
Սարսափով լցվեց հանկարծ խճուղին,
Սողալով՝ սարսուռ անցավ ամեն դի
Յեվ ճամբի մեջտեղ՝ հատվե՛ց Ուրմուլին:
Սայլն հանդստանում և.
Սայլապանը նայում և ավազակին սըրսվա՛ւով,
Յեվ —
Լսողությունը, սուր ինչպես մանկաղ,
Լարեւ և հիմա:
Ավազակն յերբեք յեղե՞ւ և խաղաղ,
Կամ քնքշասիրտ մարդ յեղե՞ւ և արդյոք,
Ինչպե՞ս հավատալ մարդուն այն թշվառ,
Վոր սր-ցերեկով շրջում և ծածուկ...
Կյանքը նրա աչքում — դանակի բերան,
Կյանքը նրա համար — մի կարճ հրացան...
Սահայն, լսում ևք, խոսեց ավազակը.
— Յեղրա՛յր իմ, նստի՛ր և հանդստացի՛ր,

Հիմա այստեղից հո մի կառք չանցա՞վ...
^ . ^ . ^ .

Լա՛վ, դու ինձ լա՛վը,

Մնա՛ անխոտվ:

Յերդվում եմ, քո դեմ վռչինչ չունեմ յես.

Յես հասա միայն սե մի բոսկեյին՞ . . .

Ո, վո՛չ, վոչ թե սե, յես յեկա այնպե՛ս

Յե՛վ ուզում եյի

Պատմել իմ կյանքի

Պատմությունը սե ե այնպես պես-պես... .

Մի վոքըր առաջ — յես խելացնար

Յե՛վ արնածարալ մարդասպան եյի.

Սահայն... ե՛հ...

Մի վոքըր առաջ — այն կառքովն անցնող

Մարդուն թըոցնել ուզում եյին, դեհ,

Բայց իղո՛ւր, իղո՛ւր, կառքը սլացա՛վ... .

. . . . .

Կառքն արալ անցալ.

Յե՛վ յես չարի այն — ինչ ուզում եյի.

. . . . .

Հեռից լսեցի յես քո Ուրմուլին

Իմ անցած որերն այնպես պատկերող.

Ինձ — Ուրմուլին քո տարալ անցյալին... .

Յե՛վ զենքն իմ ձեռքից հանկարծ ընկալ ցած:

Մի՛խ, Ուրմուլին քո բերեց որերս հին,

Յես հուշերիս հետ—

Կառքը սլացա՛վ... .

. . . . .

Յեղբա՛յր իմ, յես ել ժամանակ կար մի

Քեզ պես մի սայլորդ գեղական եյի,

Յե՛վ իմ որերն ել խարաղանաճայն —

Ընթանում եյին ցեխ-ճամբով միայն:

Ո՛ր, սիրում եյի յերդել Ուրմուլին,

Յես ել եմ անցել այս ձիւ խճուղին,

Յե՛վ ինդճությունը — մարմին մըտած —

Յե՛ս ե՛լ ե՛մ կրե՛լ վոչոս պարկը քանց...
Սահայն հույսը ի՛մ — անհետ չքացավ,
Բաղդէլս արեւը հանգավ ու մթնեց.
Ընկա անտասը — ձեռքս հրացան...
Տաս ասարին անցավ այսպես՝, բոլորե՛ց:
Մտածի՛ր յեղբայր, գուցե հիշես դու, —
Կրակից եյ տաք, յերկաթից ամուր
Սո՛ւ պատուհասը, յերբ դյուղն այրում եր...
Աշխատանքն այսօր դին ունի և քաշ.
Ուրի՛շ են հիմա կտրվոն ու տերութուն:
Ե՛՛հ, են ժամանակ ո՞վ եր մտածում
Ենդճ-չքավորին ողնելու մասին.
Գյուղը — Բեղդամահ... Մութ խրճիթներում
Մութացկանն ինչպես՝ ըստվերն եր քաղցի,
Իսկ այնտեղ, հեռվում, անտեր քաղաքում —
Ծով-անդործութիւն: —
Յե՛յ ո՞վ եր լալիս դյուղ ու քաղաքում.
— Աղքատը անտուն:
Սովից մեռավ կինս:
Իսկ վորդուս դժբախտ պատմութիւն մասին...
Ե՛՛հ, յեղբայր ի՛մ լա՛լ, դաժան եր կյանքը.
Ո՞ւր ե՛մ յես հիմա:
Երճիթն ի՛մ — գուցե հողմը տապալեց,
Երճիթն ի՛մ — գուցե նա տակովն արավ:
Այո՛, կինըս նոր եյի թաղել,
Յերբ սայլը պատուց վորդուս գլուխը.
Սո՛ւ եր չորս-բոլորս և ճամբես անել.
Ըսպտու՛ւմ եր ինձ մահվան դադարը.
Ի՞նչ պետք էք անել, —
Յես ուրիշ միջոց և ճար չունեյի.
Ի՞նչ եր թելադրում ինձ կյանքը զազիր,
Բացի նրանից, վոր յես ասեյի.
— «Ո՛վ վոր ես՝ կանգնի՛ր»:
Յե՛յ ինչպես մի ճուտ՝ մորթեյի մարդուն:
Այո՛, յես ուրիշ ճամբա չունեյի:
Դոանս մոտ մահը կանգնել եր արթուն

Յեւզ կարիքը խեթ — շնչում անդուէլ:

— «Գնա՛ սպանիր, դնա սպանի՛ր»:

Անեծք կարգացի լես իմ սե բախտին,

Գասիս խրեցի դանակը վալլուն,

Հրացանն ել սևի՛ս...

Սրանից հետո վոչ վոքի, ասի,

Քես չե՛մ խնայի,

Սրանից հետո վո՛չ վոքի, ասի,

Չե՛մ հալատալու.

— Կանդնի՛ր...

Այս եր առաջին

Պոսքը համարձակ դաշտի մշակիս,

Դաշտի մշակիս — ամաղս՛կ արդեն...

Իսկ յեթե անաստ՝ հրաման-կանչիս

Փորձեր վախճել նա՛ արդեն պատրաստ եր

Դանակը սուբսայր...

Առաջին անգամ մարդ ըսպանեցի

Յես այն ժամանակ,

Մարդու արշան մեջ յես թախտիցի՛ր

Իմ վալլուն դանակ:

Դրանից հետո թախտում եմ, տե՛ս,

Անտաններումն այս — ամաղս՛կի պես:

Կարձեմ աստ տարի անցալ վաղևաղ

Ըչտաղ գլորվող անխի՛նքի պես.

Տարբ տարի յե, վոր մահակի նման

Ծնկներիս վրա յես գալիս եմ մտն:

Հիշում եմ, այո՛, յես ըսպանել եմ.

Ըսպանել... մարդուն...

Վոմանց՝ հրացանով, վոմանց՝ դանակով:

Սէրէլիս, դուցե զարմանում ես դու,

Վոր աշխարհումն այս, կարձես անխտով

Դես շրջում եմ յես, հանդիպում մարդու,

Յես՝ ե՛՛ հանցալոր, ե՛՛ արատալոր:

Բայց ի՞նչ կարող է յի անել, յեղբայր իմ,

Այս ա՛մենը թելադրանքն եր կյանքի.

Ինձ դնդակն է վնասուած,
Նրանով ել պետք է,
Ղոր մեռնեմ մի որ, մնամ անպատան,
Քես — մահվան արժան...
Յերբ դառն կյանքը
Դալածանում էր,
Մինչև անտուներ ընկնելն իմ այսպես,
Ընչ որ երբևս հայչում էյին փոշու մեջ —
Յես հազել էյի արդարութունը՝
Խոյաթի, լաթի փոխարեն կարծես:
Իմ կյանքը ինչի՞ն
Նրմանեցնեմ յես,
Յեթև վոչ միայն
Անտառումն ընկած մի կտոր թղթի.
Իմ կյանքը սարսա՛փ է ընդմիշտ բռնայն,
Յեւ ուրիշ վոչի՛նչ:
Այժմ ել ըստասում էյի ճամբորդի,
Հիշում էս անշուշտ կտորը, վոր անցավ...
Մի փոքրը առաջ յես լուր ստացա
Իմ սուրհանդակից,
Թե կտոր է դալիս...
... Կտորի մեջ՝ փրված
Մի վոմըն նստած
Գնում է ուղիղ դեպի կայարան...
... Չարմանալի յես, ինչպե՞ս հանդիներ
Կտրել այս ճամբան,
Յերբ զիշերն այստեղ լի յես զայրույթով.
Յերեի ոռաջին անդամն է նա
Անցնում այս կողմով,
Յերեի առաջին անդամն է, հո՛ւ,
Անցնում անիծածն այս ճանապարհով:
Հենց այն էր, մի լավ տեղ դարան մտած
Ըստասում էյի յես նրան՝ սոված
Գայլն ինչպես ճամբին,—
Սահայն, է՛հ, յեղրա՛յր,
Հեովից լսեցի յես քո Ուրմուլին...

Ինձ՝ Ուրմուռին քո
 Տարալ անցյալին...
 Այացալ հառքը,
 Իսկ մորոշումն իմ՝ դլորվեց—ընկալի
 Գնդակի նման.
 Այացալ հառքը
 Յեզլ յես ձեռնթափ մնացի ալստեղ...
 Ինձ՝ Ուրմուռին քո՝ դյուրթեց աննման,
 Դրավեց սիրտը ալաղակ մարդուս,
 Կատարվեց իմ մեջ մի հեղաշրջում,
 Կարծես թե լինեմ մի նոր անրջում...
 Յես ցանկանում եմ թողնել անտառը
 Յեզլ ալստրվանից լույսի տակ սարել:
 Ուրբ՛չ են հիմա սրերը ջահել,
 Յեզլ ուրբ՛չ, ուրբ՛չ կարդն ու տերություն:
 Ինձ չի՛ վախեցնի իմ անցյալը վատ...
 Զենքըս կը հանձնեմ
 Յեզլ կը դառնամ յես
 Թեկուզ մշակ մի, համ՝ ամխակեր սև.
 Իմ անտեր դլուխ, ս՛յլ կը խղճա քեզ,—
 Անիծում են քեզ և՛ բարեկամդ,
 Յե՛զլ թշնամին քո:
 ... Մնաս բարո՛ւյ, յեղբայրս,
 ... Մնաս բարո՛ւյ, յեղբայրս,
 Դեզ ճամբո՛ր բարի.
 . . . . .
 Ալաղակը չքացալ մշուշի պես:
 Ալաղակն անտառում դարձյալ պահլի՞ց.
 ... Վո՛չ...
 Ըսպատում ե նա Արևին հրկեզ:
 Մաղաղաթի պես՝ սրը կը բացվի՛ր կրկին,
 Իսկ հերոսը մեր —
 Նբա պայծառ մի եջին կարձանադբի
 «Աշխատա՛նք»:—

Պնում և սայլապանը՝ նստած կոփին իր սայլէ,
Վորպէս հարցական մի լուռ.
Յեզ ճրտալով, ճրտնչալով, ուսերը վեր —
Սայլն և զնում անխռով,
Յեզ խրվելով խաղաղության մեջը խոր —
Չայնն և հնչում սայլապանի միշտ խոստ.
— Որե՛, խիորե՛.՛.՛.

ՀԱՐՎԱԾԱՅՆ ԲԻԳՍԳՆԵՐ

1

(ԱՂՈՒ ՄԱՇԱՇՎՈՒԽ)

Պ ու ք հարված ալի'ն է ք.
Դաղդյա հնեբրին յե'րդ է ք ասեցնել տալիս.
Տեմպն էլ՝ ավելացնո՛ւմ որեցոր:—
Ձարկեցե՛ք, հարվածեցե՛ք բացերը,
Բեկումները, բացված վերքերը
Բուրբ.
Ձարկեցե՛ք, հարվածեցե՛ք —
Կուլեկախի՛որեն! :
Հա շարժվում են մեքենաները,
Մեքենաներն անխի՛նբրին հենած —
Դառնո՛ւմ են, մըբրիկո՛ւմ են.
Դառնում ու մըբրիկո՛ւմ են արա՛ղ...
Շարժվող անխի՛նբրը, մեքենաները վարար —
Կոճ յերխտական բրիդաղնե՛ր են :
Կարձեա մեքենան էլ
Դաղդյա հնեբրի վրա ուրախանում է .
Անխի՛նբրին հենած — հրճվում է
Յեւ շարժվում անվե՛րջ :
Անդո՛ւլ, անդո՛ւլ է անդադար
Ձարկեցե՛ք, հարվածեցե՛ք,
Հարվածեցե՛ք, դարկեցե՛ք,
Ձարկեցե՛ք, հարվածեցե՛ք —
Կոճ յերխտականի պես :
Նայի՛ր և ասե՛ս,
Ալեկոճվե՛լ է արդեն
Խոցճըցության սյիքը .
Ալիք սու ալիք ճոտենում է Գալիքը,—
Տեմպերից դուրս՝ թող վո՛չ մեկը չմնա,

Յեւի թող հնդամյակի հողթանակի համար,
Լ'սիկընե՛ր, լինենք հարվածային և վճռական՝
Հապա ինչպե՞ս եք ուզում,
Վ'սր առաջ անցնենք
Կապիտալիստական տեմպերից,
Յեւլըսոսայի՛ց:
Չարկեցե՛ք ուրեմն, հարվածեցե՛ք ուրեմն
Տատանումները, բեկումները,
Բացերն ու ճեղքերը
Մեր...

2

Ջերմալսու կրծքերով ենք զալիս մենք,
Գալիս ենք հետեւելու հարվածայիններին,
Քանի վ'սր մեղանում ել տեմպեր կան:
Աշխատանքի ստաջին հարվածայինը
Գործարա՛նն է:
Գործարանը —
Իր ծխի փայլով
Սարերը պատող.
Գործարանը,
Վ'սր շաչում է,
Շատաչում
Յեւի բերում
Ինդուստրիական ըստեղծագործութ՛յունը!
Ֆորդի հետ մրցում է Պուաիլլովցին:
Մեր յուրաքանչյուր իբր պետք է շինվի
Բուլչեիկյան աշխարհահայացքով!
Յեւի կրիկն շարվում են մեքենաները,
Մեքենաները — անխի՛նքին հենած դասնո՛ւմ են
Հորձանք—հորձանք:
Հեչում է Լիտուգիասաների
Յերկաթե ձա՛յնը:
Պետք է լեցնել ճեղքերը.
Այս սրաթե տըշալի ընթացքում —
Ի՞նչ Իրիֆլիտը

Բերլինիցն էլ տառչ անցնի:
Բող անցնի զոչ թե խոսքով միայն,
Այլ —
Աշխատանքով,
Կուլտուրայով,
Յեզ —
Արդյունարևությամբ!:

3

Մենք տեսնում ենք թշնամու քայլերը,
Լուսմ զոստի շոտնածայնը խուչ,
Մեր գեմ պատերազմի յեն պատրաստվում
Դիշատիչ գայլերը...
Մեր բողոքն ու դայրույթը
Բամզինին, Լարիչին...
Ինտերվենյիս հաղմակերպող
Ավաղահների վոհմակին վողջ!
Մի՞թե
Մենք խնայելու յենք նրանց յերբեիցե,
Նրանց,
Վորնք խորհրդային սահմանների
Խրամներին մոտենալ կը փորձեն:
Դասակարգային կովի
Յեզ մարտերի ճակատ ե
Դիկտատուրայից մինչև կոմունիզմը:
Հողա ինչպե՞ս եք ուղում,
Վոր հանդատացնենք
Կապիտալով փքված Յեվրոպային:
Չարկեցե՛ք, հարվածեցե՛ք,
Հարվածեցեք
Թ՛շնամո՛ւն,
Պատերազմի՛ն,
Յեզ --
Սեպտեմբր գալազիբներին...

Ստիպան մեքենաների շարժումներն արտոյ են,
 Կարծես տեմպերն են հարձակովէլ.
 Գաղղյաճի սրտի մոտ կանգնած և բանակը —
 Կոմիտերիտական հարվածայինների:
 Յե՛ս էլ եմ հարվածային. յե՛ս էլ եմ թափով...
 Տեմպերից
 Մըրրկի պես խլեցի կըսկը,
 Վար մըցեմ դրասեղան-դաղղյաճիս վրա՝
 Ինդուստրիալիզացիայի մասին յերդեր հորինող
 վարպետների հետ:
 Յե՛ս էլ եմ ծրաղրել
 Իմ դրիւ-մութնով
 Պատակ լեռների ժայռակեն սիրտը.
 Աղբյուրներ հանել.
 Մաքերի լեռնանցքը
 Հանք է,
 Իսկ բանաստեղծությունը —
 Արտադրություն:
 Յե՛վ դրասեղան-դաղղյաճիս վրա —
 Հարվածայինի իմ էջերը
 Շարվում են անվերջ.
 Շարվում են վարպետ յերկաթ,
 Վարպետի ալլ դարձիքներին դուրնիթաց —
 Պատրաստենք կոմունայի
 Խնդուն լուսարա՛ցը:
 Մենք կոմունիզմի
 Հիմնարարերն ենք զնում
 Հիմի:
 Մեր սրտերը —
 Ուրախությունն էլ կը դարձնեն հրարուխ.
 Գիբբը —
 Կառուցող ուղլուս և աշխատների ժամանակ,
 Իսկ կովի պահին — խորամուխ

Յեւի պայթիոց ուժանակ :
Այսպէս՝ մեքենան
Կտփում է, պտտւում է
Յեւի մրցում
Արդյունարեքության
Ճակատներում :
Իմ յերգերն ու պոեմները նույնպէս
Կատուցում ու բարձրացնում են
Խորհրդային ճարտարարվեստը :
Յեթե մենք կտփել ենք
Հրացանով,
Ձեռքերով մեր սեփական,
Կրճաքով,
Այստր էլ, Արեւի ներքո,
Պէտք է տանենք մեր կտփիլը,
Մեր պայքարը՝ կամքով :—
Աշխատանքի ճակատից խուսափողը
Միևնույն է թէ — կտփից դատարիքը . . .
Ուրեմն, Հարժվեցէ՛ք ուժղին,
Դիր մեքենաներ,
Դարձէք վորտաղին,
Ուրեմն, Հարվածեցէ՛ք բնկերներ,
Ձարկեցէ՛ք, Հարվածեցէ՛ք,
Հարվածեցէ՛ք,
Հարվածեցէ՛ք :

Բ Ա Գ Ո Ի

(ՍՈՒՆԵՅՄԱՆ ԱՌԻՍՏԱՄ)

Կատարականի ջրերով ահա լողում են նալե՛ր,
 Իսկ ծովափին — մա՛ն դալիս յերկաթբաղուկ բանվորներ.
 Սըրտում հեղուկ—մարգարիտ լուսինը՝ լույծ ջրերերիդ,
 «Որո՛ր» ասում քուն մտած և մշտակոծ հողմերին:
 Կո ծոցում վորքա՛ն նորույթ, քաղաք կարմիր ու անքուն,
 Քաղաք ծիփուն ծալքերով,—ո, խանդավա՛ռ իմ Բազու:
 Ծորջըլ վառվո՛ւմ են արդեն խինդ ու հրճվանք ու ջահեր,—
 Աի՛ հանդդնի վոչ մի ձեռք արթուն բանվորիդ տանջել.
 Ինչպես ուրա՛խ և նա, տե՛ս, քրտնածակատ ու ջահել...
 Այլչկանները քո ծոցում խփում են շատրվաններ,
 Չորս—ծեղեղերին աշխարհի լո՛ւյս և տանում նալի՛ք մեր...
 Ո՛ր, անդադրում, աննահանջ ոճախներըդ վառի՛ր դու
 Յեկ մըթուլթյունը ցրի՛ր, Բազու՛ւ, քաղաք իմ արթուն:—
 Գիշերը՝ քեզ ժպտում են արծաթ լուսինն ու աստղեր,
 Ծըբջում զվարթ զիրկը քո՛ հարս ու աշխուժ աղջիկներ:
 Քեզ զգվում են հովերը, փարվում կրճքին, քո հողուն,
 Քեզանից լո՛ւյս ըսպասում ժողովուրդներ, ի՛մ Բազու...
 Հինդ քեանի ասող ունես դրոշակիդ ծփանուտ,
 Կասպից ծովի նման վես և ալեկոծ ծո՛վ կապույտ.
 Հեաքե՛ր ունես դու անհետ պատմության մեջ մերորյա...
 Մնա շողուն ու շենչող, ուրախացիր ու խնդա՛, —
 Քո խորքում վորքա՛ն պայքար, քաղաք յեման ու անքուն,
 Սիրող վորդի՛ն եմ յես քո... ո՛ր, կարմրավա՛ռ իմ Բազու:

Լ Ի Վ Ա Դ Ի Ա Յ ՈՒ Մ *)

(ՍՈՒԼԵՅՄԱՆ ՌՈՒՍՏԱՄ)

Պալատումն այն մարմարե, ուր յես այսօր
Յեկեկ եմ կաղզուրվելու մի ամսի շափ,
Սենյակներում — հայելազարդ ու փառավոր —
Իշխանուհին և ձեմեկ չքեղարեն ու համաչափ,
Յեզ վստահ — զեղեցկությանն իր լուսավոր...
Նա յեղեկ և նազելային և աչքերով կապույտ.
Ո, նորարաց վարդն ինչպես դարձային —
Շուրթեր և ունեցել նուրբ ու կասկարմիր.
Յեզ համբույրնե՛ր և բաշխել այդ կինը անփույթ
(Անտաններում գուլ, սաղարթայիբ)
Յալթայի շիք պարոններին...
Իսկ ծառերը՝ խարչավեկով ժողովել են նրբին
Համբույրները նրա ձոնած
Յեզ ծրարել տերեւներով զաղտնիքը — քողը հանց:
— «Խոսվական և տեսքը ձեր...» — տակ են
Յերիտասարդները՝ տիրանալու նրան մեկանց:
Սիրան այդ կնոջ տրոփել և յերանորեն
Որերը վողջ, հեշտանքներով յերանական...
Նրանք ասել են իրարու հեքիաթներ, շեր,
Յեզ այսպես՝ գլուրել լուսընկա հողար զիշեր:
Իսկ զսոսզ իշխանն իր պատշգամից վար
Դիտել և Յայթան որեր շարունակ,
Վորպես Ներոն մի կիսախելաղա՛ր...
Յեզ յերբ արերը հալաքել և վարսերը վսկի —
Դարձյալ զիտել և նա Լիվատիան զվարթ —
Ոչքերովը փակ և կիսամբարի...

*) Լիվադիա-ցարական նախկին պարտ-ամատանոց:

Մի կողմից եւ անհող, ապուշ ներկուայր,
Նստած պատշղամուժ բաղեղազարդ՝
Նայել է ծովում լողացող լուսնին...
Նվազի ձա՛յն է հնչել վահլիճում մեծ,
Յկրբ զինի յե խմել նա կանանց հետ մխասին,
Յեկ — քահանաներին սրբախրոն:—
Իր շուրջը՝ պարել է աշխարհը, և տմեն ինչ
Նրա աչքին յերեսցել է ուրի՛շ ձեռով...
Շարլատա՛ն եր ներկուայր, կինը՝ բող...
(Սրա մասին հարցրեք Ռասպուտինի
հողաթմբին սե՛վ):—
Ընդին, քիչ հետո, յեկեղեցին և կանդնել
Դափ-դատարկ, և՛ թեաթաթ, և՛ սնել...
Յեկեղեցին չկա՛ հիմա, կանանցը — մի տերտերի,
Դոանը՝ իրբ տխուր պահապան, սուս ու վուս՝
Կանդնել և ինքը — Հիսուս:
Իր արցունքին՝ հեշտանքի այս վո՛րջն և վկա...
Ասում են, լացե՛լ է յերկինքը այդ որերին
Կուսությունները յեկեղեցում կուրցնող աղջիկների վրա՛:
Ս՛հ, այդ աղջիկները դարձել են դեփ-դեղին,
Դարձել են կաս-կսպույտ, անոթ անկրակ —
Ջարնըվելով յերկաթակուս դոներին...
Նույնիսկ Պուշկինը, տարված բնությունով կախարդ,
Թափառելով վայրերումն այս, զրեյխ յերդեր՝
Որյուն-սրտով և նայել ապարանքին այս շվայտ:

... Պալատն այդ՝ հիմա հանդստյան տո՛ւն և դարձել,
Մարե՛լ են մոմերը վաղուց անկյուններն առկայծ,
Պարտիզպանն և ապրում միայն, խղճուկ մի ծեր,
Պատմելու մեկ որերի մասին հին ու անդա՛րձ...
Դարակներում ննջում են զրբերը շարի-շար,
Պալատն էլ տարվել աղևս խոհերով անշարժ...
Փչի՛ր զեփյուս, «լա՛յ, լա՛յ» սոս անցյալին քնած,
Ոյս արձանները բրոնզ, անարյուն ու անժպիտ,

Փշաքաղում են ծարձինդ, մի պահ ել — հողիդ...
Հի՞՞նա ուրախ մեր նոր սրտում — Լիվադիան և ուրի՛շ,
Ուրի՛շ ու սիրելի՛,
Ուրի՛շ աչքեր են վայելում պալատն այս,
Պատերը — քար-հայելի...

ՅԵՍ ՄԱՏԻՏՍ ԿՈՏՐԵՑԻ

(ՍՈՒԿԵՅՄԱՆ ՌՈՒՍՏԱՄ)

Պիշերն իջել էր արդեն:—Իմ սենյակում մեն-մենակ՝
Դասել էյի յես լամպին դողապարուն լույսի տակ
Յեւ մետքակիս եջերին դրում էյի ու ջնջում...
«Ո՛ր, մի՞թե ինձ են պահել վիշտ ու ցամբերն աշխարհումս»,—
Հարցրի յես ինքս ինձ:—
Հողիս խոտվ էր ինձնից, ախուր էյի յես մի քիչ:
Ծաղիկն ինչպես բողեղի — վարվել էյի լոկ դրչիս:
Յեւ իմ հոգուց, աղամա, կիսատողեր հասեցին...
Դողում էր սիրտս ահով սերերի պես աշնային,
Յերբ այդ պահին ընկերքս փոքրիկ սենյակըս մտավ
Յեւ արյունեց իմ հոգին,— զս'ւժ բերեց ինձ, անհուն ցա՛վ...
— «Գիտե՞ս, չկա՛ ել Լենին, Ուսուցիչն ու Ղեկավարը»,
.....
Հարվածեցին կարծես ինձ, դարձան շուրթերն իմ դեղին,
Հետս չիքիւրն արցունքիս՝ ջինջ եջերը թրջեցին...
Տրտում էյի այդ դիշեր, հողիս մշո՛ւշ, միզամա՛ծ,—
Շէս մտախորս կոտրեցի, յերզըս՝ անավա՛րս մնաց:

Յ Ե Ր Ի Տ Ա Ս Ս Ր Դ Գ Յ Ո Ւ Ղ Ա Յ Ի Ն

(ՍՈՒՂԵՅԻՄԱՆ ՌՈՒՍՏԱՄ)

Յերբ դարունը ժպտում է — խի՛նդ է ցանում իմ սրտում,
Ո՛ր, դյուզացի՛ն եմ ուրախ շեն ու շողուն մեր յերկրի,
Մարմինըս պինդ ու սրղպատ՝ հազար ցավի դիմադրում...
— Յես դյուզացի՛ն եմ ուրախ շեն ու բերկրուն մեր յերկրի:

Աշխատանքի հաճույքը քրտինքին հե՛տն է հասում,
Հողնուխյունը՝ շա՛տ վազուց յարս է յեղև սերելի.
Դրախտ ասածդ՝ ինձ համար հս՛ղն է, ջրե՛րն են խոտուն.
— Յես դյուզացի՛ն եմ բերկրուն շեն է ուրախ մեր յերկրի:

Այս լուսարացն իմ հոգում յո՛ւյն է վատել կրթության,
Սովորելով սրեցար՝ դանձում գիտակ է արի.
Հետ՛ւ ինձնից դու խաղար, դու զեք սե յերեկվա.
— Յես դյուզացի՛ն եմ ուրախ շեն ու բերկրուն մեր յերկրի:

Յերբ ուրախ եմ — ժպտում են վառ դարունը, սաղարթը,
Յերբ ժպտում եմ — ուրախ են թիթեռ, ծաղիկ բուրախիբ,
Յեզ ըստասում է սիրով մեշտ գրկարաց մեր արաբ,—
— Յես դյուզացի՛ն եմ բերկրուն շեն է ուրախ մեր յերկրի:

Խնդո՛ւն, խնդո՛ւն է սիրտըս, իսկ աշխարհը — հայրենի՛քս,
Իմն են արեն ու լուսին, ալմաստ աստղերը յերկինի,
Հասած հատկերն արևով՝ յաստմանից զեղեցի՛կ...
— Յես դյուզացի՛ն եմ ուրախ շեն ու բերկրուն մեր յերկրի:

Ա՛սող իմ կարմիր դրոշակի, դու սիրուն էս ու գրեկ.
Թող հայացրը քո հատու — ծակի՛ աչքը խաների.
Հորիզոնում վարդալույս դու ժպտալուս հո՛ւյն էս մեր,
— Յես էլ բերկրուն դյուզացին՝ շեն է ուրախ մեր յերկրի:

Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն Ի Ճ Ա Մ Բ Ա Ն Ե Ր ՈՒ Մ

(ՍՈՒՂԵՅՄԱՆ ՌՈՒՍԱՄ)

Վաղջն՝ւյն առատ քեզ Բազմից, քեզ, հինափո՛ւրց Յերևան,
Դե՛ն նեակցիր քուրքըդ հին, հետո ըշտապ, անվարան՝
Հսկայական դարերի փոշին օվիբ դու քամուն...
Ասիր — հետո՛ւ ինձանից հին սրերի աղան ու մուր :

Սիրող ազա՛տ և հիմա տառապանքից ցավազին,
Յե՛վ դաշտերդ, և՛ լեռներդ հանել են քողը սուղի,
Յե՛վ քեզ նայող ջինջ աչքեր լի՛ են խինդով սիրավաս,
Մի ձայն՝ անդուդ ասում և. «Կանդ մի՛ առնի, միշտ տու՛ջ» :

Յե՛վ հնարյա սրորը, և՛ դուխանները անուժ
Դու թողեցիր քո ձեռքով՝ ժամանակի խոր մուժում,
Դու թողեցիր և նրանց, վորոնց աչքին թունալիբ՝
Կոր դասակարգն ու նոր մարդ թվում էյին խաղալիք...

Վաղջն՝ւյն, վաղջն՝ւյն քեզ դարձյալ,
Կեզ, ըսպիտակ քուրքավոր, ձերմակ-փափախ Յերևան,
Ինչպե՞ս թվե՛մ մի առ մի նորություններդ յես հիմա...
Դու հսկայի քայլերով առաջ անցիր ու գնա՛...

Ու քայլիդ հեա՛ մտեն որ և մտենուր, Յերևան,
Թող՝ պայթարիդ, քրտինքիդ պտուղները յերևա՛ն...

Գ Ե Ր Վ Ի Շ

(ՍՈՒՆՍԻՄԱՆ ՌՈՒՍԱՄ)

Բարա՛-գերգլիչ, լսի՛ր բանաստեղծիս,
 Ձեզ ճառ, կարծե՛մ, դո՛ւ յեւ բանաստեղծ ես:
 Դու պատմում ես հեռու յերկր՛նքրի,
 Արնոս ժարակրի, հաղթանակների,
 Արզեն հող դարձած զեզլրի վայրազ,
 Շեն պաշտաների և դարպասը փակ
 շին զգյակների, սվաղանների,
 «Աճճա՛հ, անվանի» ժեմատուների
 Յե՛վ շարգարպաս» արքայի ժափն:
 Մտարերուն ես դու նյն շամբասիք»
 Տերերին ձեկ-ձեկ, շներել են» վորոնք
 Մեղապարտ ժարգկանց՝ ե՛ խեղճ, ե՛ անուգ...
 Հերիաթ ևս պատմում դու Հեղկաստանի,
 Յե՛վ Արարիայի, ե՛ Ձինաստանի
 «Շաքարով շաղված» որերի ժափն:
 Ե՛յ, Բարա՛-գերգլիչ, լսի՛ր ինձ, լսի՛ր,
 Դու սո՛ւտ ես խոսում, դու կեղծավո՛ր ես,
 Գիտե՛մ, դու Հեղկաստանը չբ՛նել ես,
 Բայց... փակ աշերթով և ականջներով:
 Ապրում են աշնուղ հողաբ նոր ներոն —
 Ձեանոցներով նորր, սոցիալակալուն...
 Դու բարձրացնում ես աշերթոյ ժարուն
 Պեղի վեր — յերկիրք, բայց յերբ նայում ես
 ներքև — փակում ես խելուն... Աճճ՛ի քեզ:—
 Դու նվազում ես արյունի, ժու՛ղան
 Տխրալուր ու խալ բյամանչա՛ն:
 Բեզ ճառ ընչին և զինը կայսճի,
 Իսկ ձեր որերի Հրղե՛հը՝ կո՛յն մի...

Բարսեղյակը վերջ, ներքից ներքեմբ դառածա,
Հերթից հաշիւով դու բընայնես...
Կարմրավա՛ս, ինչպես կակաւք սարի,
Պատահաւ՛ում է կուրծքը մեր յերկրի:
Մի՛թե չես տեսնում, թե ինչպե՛ս հիմա
Գարշապարի սոսկ Գայլի՛ ոտինա
Տըրտըվում է նա... Ե՛յ, Բարսեղյակը,
Վերջի՛ց կան սրտում ջո հայրենիքի,
Կակի՛՞՞ կա ախտեղ սե ու գտանային:
Իսկ դու. անվրդով՝ չըբապաբանում
Կանգնել՝ չբեզմաբով ո՞՞՞ ես խաղացնում,
Սեղ թվում չեղ, թե անզխացին
Գող չե, է վոչ էլ նման է ո՞՞՞:
Ե՛յ, Բարսեղյակը, դու ծուռ ես գտաում,
Սեղ կամ... հիմա՛ր ես:—Շըջում են նրոնք
Ձեր յերկրում, շոյում են սրան-նրան,
Իսկ չեառ, ինչպես գող ու աղաղակ,
Ձեր յերկրի բերք ու բարին՝ խիստ ազատ
Բռացնում են-տանում, տանում են՝ փոխում...
Սեթե ուղեն, մեղ, վարպետ մի թուշում
Պատահա-պատահա կանեն, Բարսեղյակը,
Իսկ չեառ՝ կանգնած՝ կժողատ՛ն անվրա:
Ձեզ ոչնե՛լ չե՛ն կարող Ղուրանը շուրքը,
Վոչ էլ սարքազներ, վարոնք ունեն սուր —
Պատրաստ խրելու կուրծքը խեղճերի:
Շունն էլ՝ պաշտում չեթիին է գերի...
Իսկ դու, սաս՛ ինձ, ինչո՛ւ չես լում,
Դու ախտիք ըսովիք՝ ջո հայրենիքում:
Լսի՛ր, ո՛վ թշվառ, գուցե հիմա չենց
Բեղ կաշտակ է հայտնի Լասրենա...
Մինարեթներեց յերկար, ոչամիք՝
Լա՛վում են շայներ. զև իլանա իլլալլա՛հ...
Սեղ թվում է չեղ՝ վերջ, փոսացի
Բազմել է արգեն ջո ձեր Այլա՛ւք...
Դու յեղել ես Յեղիպատում պայծառ,
Սեղ Բազգատում — արեակեղ ու վառ:

Հ Ո Ւ Մ Ա Յ
(ՍԱՄԵՂԻ ՎՈՒՐՂՈՒՆ)

ՀԱՏՎԱԾՆՆԵՐԻ ԿՈՄՍՈՄԻՏԻՆԻ ԳՈՆԵՄԻՑ

Հուճախը հուզուճախ է քեզ... Հուճախը՝ լացացնող...
Տատահանա չե նա, վո՛չ էլ Ո՞րքեղիս:
Նրա յերկշրտ հայացքը, աչքերը սև-մեծ —
Ինչե՛ր, ո՛ր, ինչե՛ր չեն պատմի քեզ
Այն որից է վեր, յերբ վոր նա ծնվեց...

Նրա կյանքը,
Սերը, բախտը, կրած դաճնությունները՝
Յեղեղ են թոքախտավոր մի ձմեռ.
Նրա իղձերը սրտուճախ մնացին...
Յեթե թույլ տաք ինձ՝ յես ձեզ կպատմեմ
Նրա իղձերի, խոհերի մասին:

Դյուրթահան մի յերգ — ձայնը ջրերի,
Կամ թռչունների համերգը վայրի,
Լեռնալանջերից դիւ, կարոտադին
Հնչող հովիտահան յերգը սրինդի՝
Թրջոճախ են հաճախ աչքերը սեփ-սե
Ձահել Հուճախի...
— Քո ցալին յես դիտեմ, աղջի՛կ իմ լուսե,
Ինչո՞ւ ու թախծալի՛:—

Կյանքում նա զբքի յերես չի տեսել,
Մեծ քաղաքներում դեռ հյուր չի յեղեղ,
Վո՛չ յերկաթուղի, վո՛չ էլ կառաչար
Ձի տեսել նա դեռ: Մահաքն շարժար
Ձվող յերամբ դորձ կոտնկնների —
Թվում են նրան այնքան մտերիմ,

Այնքան սիրելի՛
Լուին դիչերվա յերկար ժամերին...
Այն ո՞վ և այբուս սիրտը Հումայի,
Ինչո՞ւ յե մենակ, ու շուրջն ամայի՛...

Մերթ հարևանի լացը դառնաղի,
Մերթ դեղջուկ հանանց վողրերդը լեղի,
Սգվոր հարսների ձայնը տխրալուր,
Հառաչանքն ու վողր, կսկիծներն անլուր
Հուզո՞ւմ են կրկին սիրտը Հումայի,
Ու տանում նրան՝ կապույտ, ամայի
Դաշակ՝ յերկնքի...
Հեռվում նշմարվող մի բոցեղեն զիծ,
Կամ ճայթյունն հանկարծ վոսկուն կայծակի՛
Ահով լեցնում են սիրտն այդ աղջկան...
Ու հանց մի յեղնիկ, վոր դիտե անդամ
Խույս տալ ինքը իր ըստվերից նույնիսկ,
Փախչո՞ւմ և Հումայն՝ ըզդույշ, ահը սիրտ,
Կրծկվում վախով ներսը վրանի,
Յեվ նայում հեռուն՝ անթարթ, դողունի...
«Ո՞վ իմանա, ի՞նչ դադտնիքներ կան թաղված
Այս աշխարհում և դիչերումն անթափանց»:

Յերկնքում սահող լուսինը դժգույն՝
Պատու՞ւմ և շղթան ամպերի անբուն,
Ամպ-խրամատից դուրս յեկած հիմա —
Ասես դիժում և մի նոր հարձակման...
Հումայը սիրո՞ւմ և պայծառ գիշերն այս
Յեվ նայում անվերջ՝ լուսնին հեղանազ...
Հետո, ժամեր վերջ, մշո՞ւշն և իջնում
Այդ գիշերային պատկերին անուժ,
Յեվ ինչպես բարակ ու նրբին աղեղ՝

Մթնում կորչում և հայացքն իր անմեղ...
— Բո ցավն յես դիտեմ, Հումա՛յ յերազուն,
Դու խեղճ, դու տխուր, դու անթե թռչո՛ւն...

Նա վաղ և զարթնում, յերբ ննջում են դև
Թռչուններն ամեն, ծաղիկ ու թիթեռ,
Ու կտրելով շուտ մի կանաչ բլրակ՝
Կանգնում աղբյուրի ցուրտ քարի վրա,
Անում և ուսից սափորը. ջրի
Յեւ նայում յերգող խոր անտառներին:
Սյուրբ քանդում և վարսերը նրա
Յեւ փրում ծալ-ծալ՝ ուսերի վրա՛...

Ինչ ել դառնանք մենք հասնող իրիկվան
Ու զիշերներին:—
Յերբ մութն իջում և թևերսփն իր թավ՝
Նրա հոգումն ել նստում և մութը.
Նա վեր և կենում, թևը զշտում և
Ու մի բան սալիս շանը՝ ուտելու,
Ասանց հուզվելու և շտապելու.
Հավաքում դուան առջևից հիմա
Ինչ-վոր բերել եր գործելու համար,
Շորեղենները՝ կարված, կիսակար,
Յեւ տեղավորում նա զդուշարար
Ոտիտի համար դնված անդուկում.
Հետո՝ կողպեքով անդուկը փակում:—
Հանդի՛ստ և արդեն... Գալիս են դանդաղ՝
Ծեր, յերիտասարդ, ու բաղձում խազաղ
Այստեղ ու այնտեղ, գորգերի վրա:
Պոսում են ապա յերկար ու բարակ —
Փահլեփանների, կոխի, նամուսի,
Գնդակի, մահվան և կովի մտտին:

Վողեորվում են ծերերը հանկարծ,
Գոյում Չալողի Ռուստամին սիրած,
Գոյում հնարքներն ու խելքը նրա —
Ասես մխարիրա ու մխարերան:

Հետո Գոռ-ողլու զըռ-ձիու մասին
Պտտում էն աշխուժ, հրճվում մխարին...
Կարծես չէ՛ն հոգնում, չէ՛ն դադրում ասես
Պտտեկով անվերջ հեքիաթներ պես-պես:
Հիշում են սոցա Նասրեդդին-մոլլի
Անեկդոտները՝ սուր մտքերով լի:
Փոքրերը նույնիսկ հրճվում են այնքան.
Աշխարհումս ինչքան շատ արկածնե՛ր կան...
Հետո դալիս է հերթը կանանցն էլ:
Սիրո՛ւմ են սրանք իրար բամբասել...
«Այլ է՛, Դյուլ-Ջամալն ամսթանը չունի,
Հասակն առել է, ս՞ումն է պխտանի,
Բայց որորվում է, կտրատվում ենպես՝
Ասես թե լինի հարս սիրունատես.
Դա մա՛րդ է փնտռում, պսակվել ուզում...
Հողե՛մ զլուխըդ, թոռոմած սուսուն...»:

Յե՛լ նա, վոր այսպես հուզված պատմում է.
Յե՛լ ուրիշներին քննադատում է —
Ի՛նքն էլ է ահա շարժում հոնք ու աչք,
Ի՛նքն էլ կտրատվում ուրիշի առաջ,
Դառնում ծիծաղի, ծաղրի առարկա:
Այս պառավն արդեն վաթսուն տարի կա,
Վոր այս արհեստովն է միշտ պարսպում...
Բայց ինչ-վոր պատեց դիշերվա մթնում՝
Լուսարացի հետ թռե՛լ է, չկա՛,
Թռե՛լ է, չկա՛...
Այդ զրույցները Հումայի սրտին
Վոչինչ չեն ասում այն որից ի վեր,
Յերբ նա սովորեց սենն ու սպիտակը՝
Իրարից ջոկել...

Վերջը բերում են սեղանը մեջտեղ՝
Հազար բարիքով: Ծարել են այնտեղ
Կարազ, սեր, սրանիր, մածուն, լավաչ հաց:
Բոլորն ուտում են ակորժակը բաց
Յեւ Ֆրուացնելով վրան խմում չա՛յ...
Ամենքից քիչը ուտում և Հումայն:—
«ԱզՆիկն ամենքից քիչ պետք և ուտի»,
Ատածում և նա... մնում անոթի՛:—

Հումայը հուզո՛ւմ և քեղ... Հումայը՝ լացացնո՛ւմ...
Տատիանա չե նա, վո՛չ ել ՈՖելիա:
Նրա յերկչոտ հայացքը, աչքերը սև-մեծ —
Ինչե՛ր, ո՛ր, ինչե՛ր չեն պատմի քեզ
Այն որից ի վեր, յերբ վոր նա ծնվեց...
Նրա կյանքը,
Սերը, բախտը, կրած դառնությունները՝
Յեղել են թոքախտավոր մի ձմեռ.
Նրա իղձերը սրտո՛ւմ մնացին...
— Բոցալին յես դիտեմ, Հումա՛յ յերազունն,
Դու խեղճ, դու տխուր, դու անթե թռչո՛ւն...

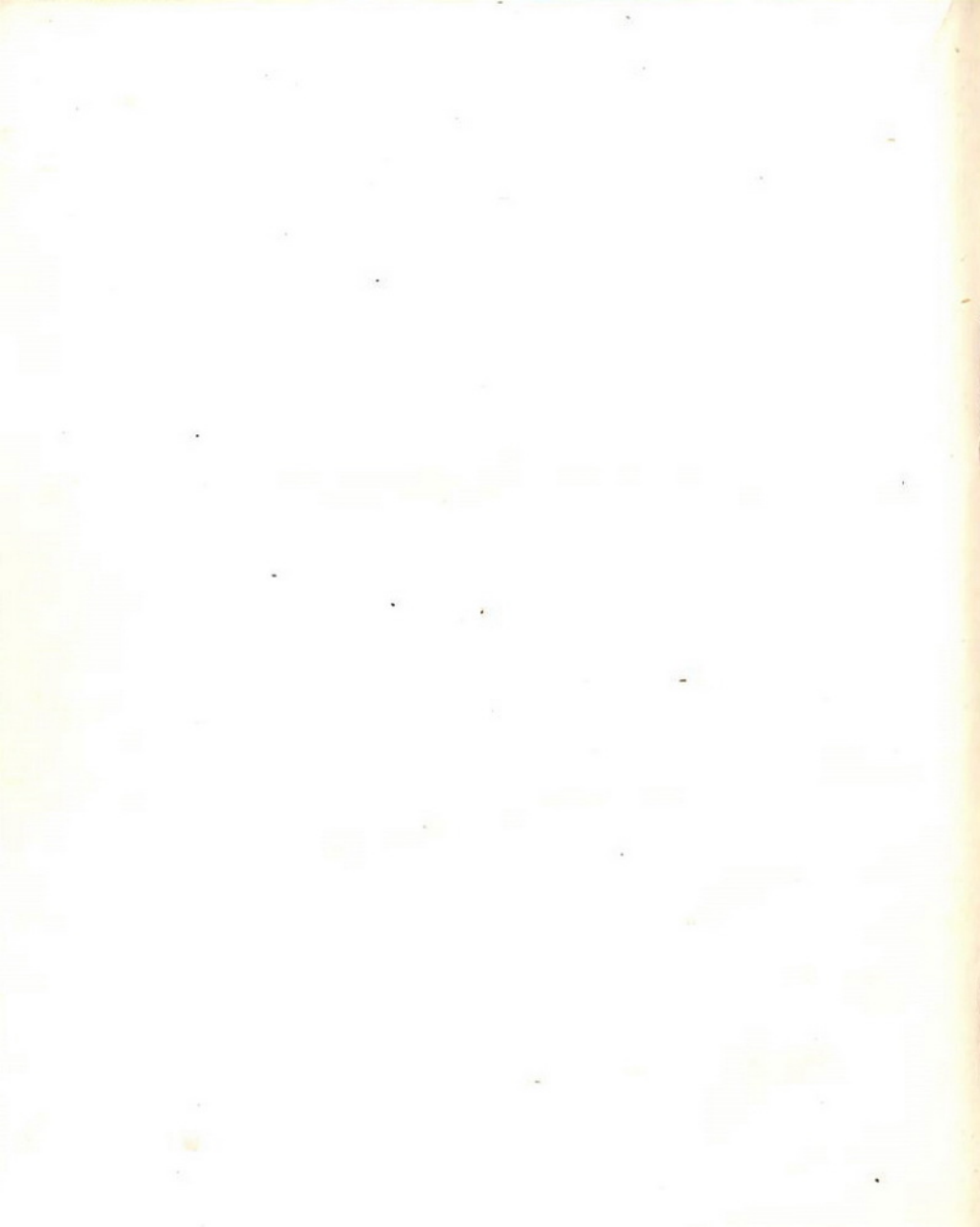

Փ Ո Ք Ր Ի Կ Գ Ե Ղ Ջ Կ Ո Ւ Հ Ի Ն

(ՄԵՀՄԵԳ ԵՄԻՆ)

- Համեցե՛ք, ձեր սուրճը... ահա:
Աչքերը բարձրացրեց փոքրիկ դեղջկուհին
Յեղ գրեց ըզզույշ՝ սեղանի վրա
Մի ֆինջան նրբին:
Փոքրիկ եր խիստ բերանը նրա,
Թուշերը թույլ ու լղար,
Համեստ մի փնջիկ եր նա՝ թախիժով լի
Կնատուլի:—
Դողում էր ձայնը. աչքերն եյին բորբոքուն.
Ուներ հասակ դեղեցիկ... Բայց ընկճված հայացքում —
Ցա՛յլ կար, թախի՛ծ կար, անկո՛ւմ...
— Փոքրի՛կս, աստ՛ ինձ, ծնողներ ունե՞ս դու:
— Ունե՛մ:
— Ո՞ւր են նրանք, ո՞ւր:
— Մնացին դյուզը՝ համբելու իրենց որերը ախուր:
— Վորտե՞ղ ես ծնվել:
— Բուլարում ալեր:
— Իսկ ինչո՞ւ յեկար դու այսանդ:
— Սե-սովն յեկալ՝ ծածկեց մեր տունն ու դեղ,
Կործանո՛ւմ... կրա՛կ... անսերձ մնաց սկոսը...
— Իսկ Ստամբուլում, սիրելիս, ի՞նչ պիտի շահես:
— Խնայելով՝ կը գնեմ հորս համար մի դույզ յեղ...

Վ Ե Ր Զ Ի Ն Յ Ե Ր Գ

Մ Ա Ն Ե Ր Գ

Մեծավաստակ գրականագետ Ալեքսանդր
Շիրվանզադեյի հիշատակին:

Վարպետ արև մի վիթխարի,
 Վոր աշնան ուշ յերեկոյան
 Հրաժեշտ տալով հողին, սարին
 Ու դաշտերին աշնաբուրյան
 Մայր ե ժամուժ անվերադարձ —
 Դու ել, Վարպե՛տ արեազոր,
 Հողինքերի վարպե՛տ ճարտար,
 Թողի՛ր մեր նոր Աշխարհն հզոր...
 Ու ննջուժ ես զնով խորունկ,
 Արձանի սկես կորովածև, —
 Կարծես ձեռքով քո լեւի-լեցուն՝
 Շա՛ղ ես ավել հողուդ դանձեր...
 Դու հին վկա՝ հին սրբերի,
 Հին կարգերի՝ մթին ու ժանտ:—
 Դու նրանց դույն ու ձե՛վ տվիր,
 Բառե՛ր դարբ... Ու շարիշար
 Անցան նրանք մեր առջևից, —
 Յեւ չհիմա ել, ասես կրկին
 Նայում են դեռ շարությամբ ինձ —
 Կատարներից իլած փառքի...
 Իայց մարդիկ կան այնտեղ, Վարպետ,
 Տառապողներ՝ մի՛շտ կիսաքաղց,
 Ջրկված մարդիկ կյանքում հավետ,
 Վտրոնց կրճճում կա՛յծ կա վառված...
 Անցնում ե խեղճ այն սլատանին,

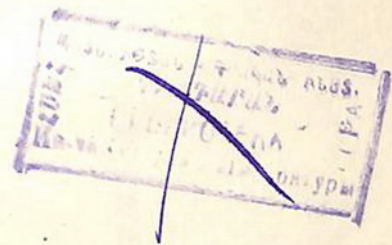
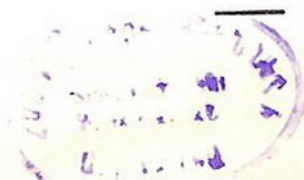
Կապուտաչյա ու սիրելի,
Փիրսուն ու նուրբ ինչպես վանի՝
Արախա Լեռնը լուսալիբ...
* * * * *

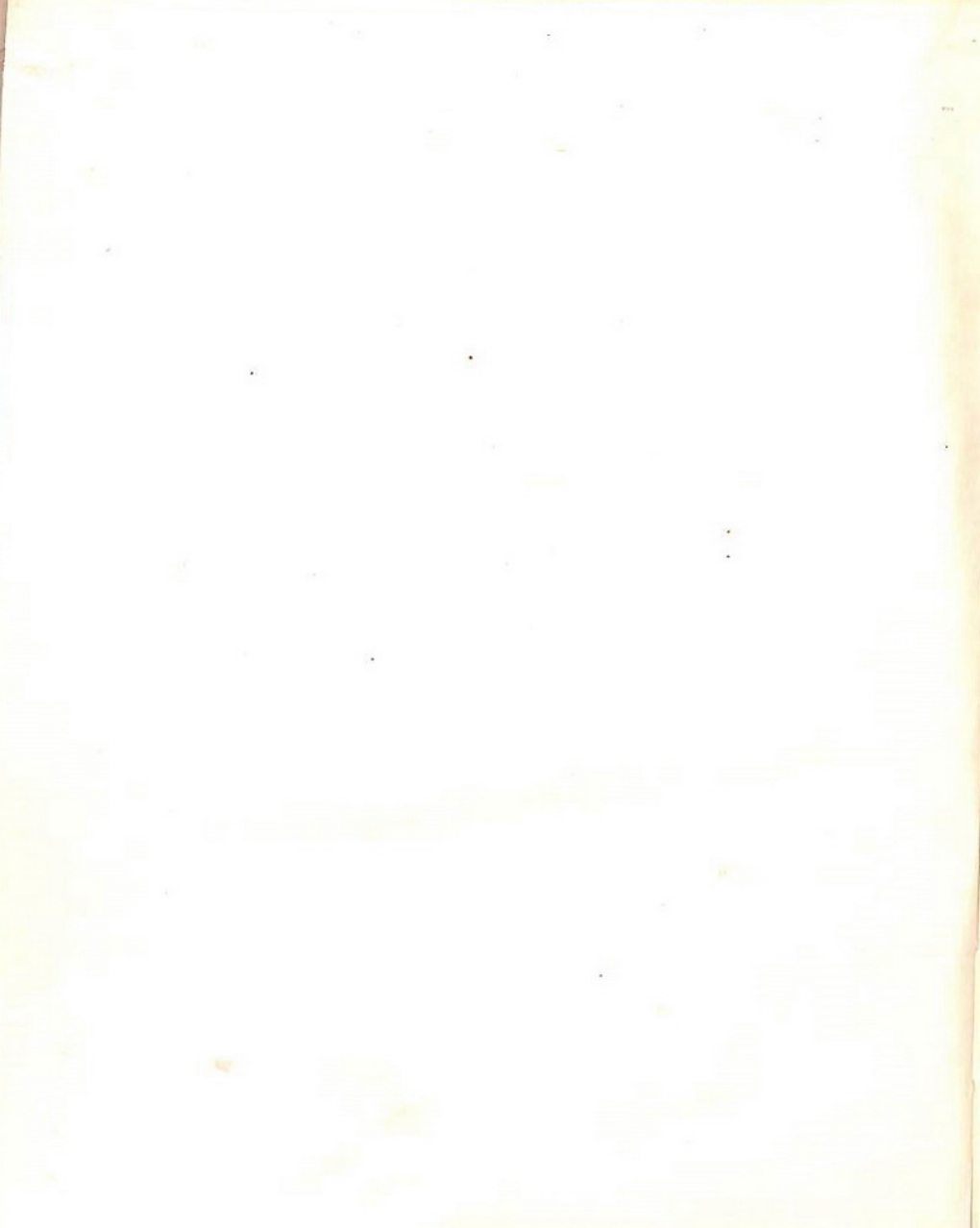
Յե՛վ յեղար դու զո՞ն, արթուն,
Հախտացիք Գալիբին մեծ,
Ու թողած հին ափերը՝ դու
Վերադարձար Աշխարհը մեր:
Տեսար ուրախ Յերկիրն այս նոր,
Յերխտասարդ, մշտադալար,—
Իսկ այն ինչ դու տեսել ելիր՝
Սրբել էր մի հեղեղ վարար...
Փոխվել էր վողջ «Քատը» հին,
Ըստվերն անդամ Ալիմյանի
Չեր յերերում ճանապարհիդ.
Չեյին լսվում «Յավագաթի»
ձիչերը սուր, սրտակեղեք,
Չե՛ր բարձրանում հրդեհ ու ծուխ
Կխտակործան մեր Յերկրից հեղ.
Ու չե՛ր անցնում հարուստը ծուլ՝
Ըստանապին բունցբը վեր...
Յնձա՛յ հողին քո թափանցող
Ու նայելիք դու անվահեր
Այս նոր մարդկանց, վոր լեռ ու ձոր,
Անապատն իսկ արեակեղ՝
Իրենց մաքի, բողիլ՝ ուժով
Դարձրել էյին դարձանադեղ
Մի նոր սլարտեղ՝ բերք ու բույրով...
*

Ննջի՛ր հանդիսա դու մեր հողում,
Հայրենիքում քո խոր ու լայն,
Չե՛նք մոռանա կյանքբը բեղուն,

Ձե՛նք ընթանա՛ ճամբով ունայն :
 Դարձյա՛լ, դարձյա՛լ մենք կրանանք
 ձոխ մատյանը քո վաստակի,
 Վոր մեր աչքերը լիանան,
 Քաղենք՝ ինչ կա թանդ ու վոսկի,
 Ինչ արժան է մեր Աշխարհին,
 Մեր նոր կյանքին, դարին շենչող,
 Յե՛վ հար հիշենք, Վարպետ անդին,
 Գործդ անմահ ու վրսկիչո՛ղ...

10 Ոգոստոսի 935
 (Յերևան)

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԼԶ

Շեմին	5
-----------------	---

ՅԵՐԳԵՐ—ԱՐԵՎՈՎ ՈՇՈՒՆ

Շիրակի դաշտերով	9
Կենսաբանություն	13
Հաղթանակ	15
Գուշակ	18
Այս կանաչ աշխարհում	22
Մի մանկան հանդեպ	23
Ծաղիկներն առին հոկտեմբերիկին	26
Մի արիսլեա	28
Հովիվերգություն	29

ՅԵՐԵՔ ՎԱՐՊԵՏ

Վոդլույնի դադել	37
Հարկ	38
ՅԼԲԳ հիշատակի	42

ՅԵՐԿՈՒ ԼՈՒՍԱՎՈՐ ՏԱՄԱՍՅԱԿ

Մուտք	49
Յերախոսադիտություն	50
Յոթ արիսլեա	53
Արևի հարցում	60
ՅԼԲԳ հաղթանակի և ուրախություն	62

ՀԱՐԱՁԱՏ ՄԻ ՅԵՐԿՐԻ ՀԵՏ

Պարոտ	67
Ուրախութիւն	68
Քո շունչը	69
Իրիւհ չիչատակ	70
Յերեք մանուկ	71
Պիտներ Շոթիկոյի	72
Աչքեր	73
Դեպոյում	74

Վ Ե Ի Ս Դ Ա Ր Զ

Սոսք—դանդատալոր ընկերոջս	77
Գարուն և դարնանացան	81
Հանկարծ ճանապարհին	84
Նախաստիներ	85
Հասնողներ	88
Սորհ. Հայաստանի 13-րդ սարեղարձին	92
Վերհուշ	96
Մի պայծառ կսկիծ	97

33

ՔԱՐԳՄԱՆԱԿԱՆ ԵՋԵՐ

Ուրումլի	101
Հարվածային բրիգադներ	114
Բադու	119
Լիվադիայում	120
Յես մատիտս կոտրեցի	123
Յերիտասարդ դյուղացին	124
Յերեանի ճամբաներում	125

Դերվիչ	. . . . .	126
Հումայ	. . . . .	129
Փոքրիկ գեղջուհի	. . . . .	134

Վ Ե Ր Ձ Ի Ն Յ Ե Ր Գ

Մահերդ	. . . . .	137
--------	-----------	-----

B

ԼՈՒՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ

Վեպերի

1. Կայարաններ (չափածո),
1925 թ. Քիֆլին
(սպառված)

2. «Կենդանի և կրակե
ժարդիանց հետ» (արձակ)
1932 թ. Քիֆլին
(սպառված)

3. «Վարարում» Հ. Մեհաբի
(վեպ), 1937 թ. Յերևան

ԼՈՒՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼԸՆԻ

4. «Մշուշադաս թավջութ»,
Ս. Որդուբալի (վեպ)
ՏՁԱնդլո, Մանդլո և Գանդ-
լո Ուլիկները, (պոեմ)
Մ. Մյուշֆիկե

5. «Ինչու» Հ. Յյուր-Մյուե-
լենի

7. «Յեղևիթ», (չափածո
դորձերի ժողովածու)

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. գրադ.

FL0042047

Գ ի Ն Ը 1 Դ.
Կ Ա Ջ Մ Ը 50 Կ.

[604]

ВЕСПЕР
СВЕТЛОСТЬ
ГІЗ ССС Арменіи ЭРІВАНЬ 1936